БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилеттинген

1961 ч. СЕНТЯБРЬ 9 СУББОТА

№ 214 (5004).

Өртээ 2 көп.

ЭҢ-НЕ ШИИТПИРЛИГ ХҮННЕР КЕЛГЕН

Барыын-Хемчик, Бай-Тайга районнар өске районнардан озалдап турар

ЧЕДЕРНИҢ ХОВУЛАРЫНДА

Комбайнерлер

Тавычалай кестинген кызыл-тастың делгем шөлүнде 3 комбайннар шуужупкан чоруп турар. Ол болза комбайнерлер И. Полежаев, Д. Медведев, А. Ищейкин оларның звенозу. Оларның комбайннарынга кызыл вымпелдер дүжүт ажаап алыышкынының баштайгы хүннеринде-ле көстүп келгилээн. Оларның кижи бүрүзүнүң сезонда хүлээлгези—800 гектар черниң тараазын кестирип ажаар. Ол дээрге совхозта эң бедик хүлээлге-дир. Д. Медведев биле А. Ищейкин Кызылдан барып, совхозта ажылдап турар.

Звенонуң комбайнерлери ажыл нормазын хүн бүрүде 300 хуудан кудулаттайн турар. Ынчангаш олар бир «СК-3» комбайнга онаштыр сентябрь 5-ке чедир 253 гектар черниң тараазын кестирип, ажаганнар. **Солагай таланы чурукта** (солагай талазындан оң талазынче): **А. Ищейкин, И. Полежаев, Д. Медведев.**

Салчак Оюн-оолдуң комбайнерлер звенозу бо үстүнде үштүн звенозундан тудак чок ажылдап турар. Салчак Оюн-оол болгаш ооң өөрү Василий Оюн болгаш Дивии Данзы-оол база-ла нормазын үргүлчү ажыр күүседип келгеннер. **Звенонуң кежигүннери мооң адаанда бо-дур:**

Салчак ОЮН-ООЛ,

Василий ОЮН,

Дивии ДАНЗЫ-ООЛ.

„Тиилелге“ 13 муң тоннаны киирер

«Тиилелге» совхозтуң ажыл-ишчилери чеди чылдың үшкү чылының чаагай дүжүдүн чогуур өйүнде чидириг чокка ажаап алыр дээш бүгү күжениишкинин салып турар. СЭКП-ниң XXII съездизинге төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарышка совхозтуң тараажылары киргеш, бо чылын күрүнеге 12 муң тонна тарааны дужаар хүлээлгезин 13 муң тонна чедирер сорулганы салган.

Дүжүт ажаап алыышкынының дугайында айтырыгны партия организациязы бүгү кежигүннериң хуралдарынга болгаш партбюрога удаадараа чугаалажып, бүгү ажыл-ишчилериң кичээнгейин олче угландырган. Партийжи активти тус-тус бригадаларга таарыштыр быжыглаан. Ийиги болгаш үшкү бригадаларда быжыглаан агитаторлар эштер Хуварь, Биче-уруг механизаторлар ортузунга тайылбыр ажылын чорудуп, агитхуудустарны доктаамал үндүрүп турары-биле кады шаннарны белеткежип, ында ажылдап турарларны организастаар талазы-биле улуг ажылды кылганнар.

№ 5 бригаданың учётчигинге эш М. Удур-оолду чоруткан. Ол чүгле учётчиктеп турар эвес, харын механизаторлар ортузунга тайылбырмассалыг болгаш организастыг ажылды эки тургускан. Ооң ажылдап турар бригадазы мурнакчы болуп турар. Сентябрь 5-ке чедир ол бригада 3375 гектар тараадан 1339 гектар тарааны ажааган. № 5 бригада ажаар тараазының 33,7 хуузун ажааган болгаш 10 хонук дургузунда күрүнеге эки шынарлыг 2000 тонна тарааны киирген. Ол ышкаш боттарының быжыглаттынган бригадаларынга болгаш совхозтөвүнге эштер А. Сат, К. Аракчаа, Т. Даваа, Т. Күжүгет оларның болгаш өскелернин-даа чонну ажылче организастап, эки ажылдап турарын демдеглээр херек.

Бригадалар аразынга шилчиир Кызыл тукту, эң эки механизаторларга 6 кызыл вымпелдерни акша шаннаны-биле кады беш хонгаш-ла мурнакчыларга тыпсып турар. Дүжүт ажаап алыышкыны эгелээнден бээр шилчиир Кызыл тукту үш удаа мурнакчы бригадаларга тывыскан. Ону № 5 бригадага 2 удаа тывыскан. Вымпелдерни комбайнерлер И. Полежаев, С. Оюн-оол, В. Оюн оларга болгаш Кызылдан келген комбайнерлер Ищейкин, Медведев, Борисов олар ам үш удаа ап турарлар.

Тараа дужаар черде 40 ажыг хереженнер ажылдап турар. Олардан эштер Хаваа, Санчай төп шаннан Кызылче тараа чүдүрүп чорудуп, мурнакчы ажылдап турарлар. Ол ышкаш бешки бригадада повар эш Л. Жигереваның ховунун ажыл-ишчилеринге эки шынарлыг чемнерни үзүктел чокка кылып берип турарын мактап демдеглээр херек.

Сентябрь 5-ке чедир 20732 га тараадан 5967 гектар тараа культураларын ажааган. Ол дээрге бүгү ажаар тарааның 28,8 хуузу болуп турар. Ажаап алдыган тарааның ниити дүжүү ортумаа-биле 12 центнер болуп турда, № 5 бригадада гектардан ортумаа-биле 15 центнер, № 3 бригадада 18 центнер дүжүттү ап турар.

Партияның Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин калбаа-биле таныштырган чорук ажыл-ишчилерни улам сорук киргген. Күрүнеге тараа дужаарының темпизи улам-на бедип турар. Совхозниитизи-биле сентябрь 6-га чедир 6604 тонна тарааны күрүнеге дужааган азы хүлээлгезин 55 хуу чедирген.

Моон-биле кады дүжүт ажаап алыышкынында четпестерни демдеглевейн барып болбас. № 2 болгаш 3 бригадаларда ажылдың организациязы четпес. 4-кү бригадада комбайнерлер Сергеев болгаш Чанков ажаап алыышкынны чидириглиг чорудуп турда, бригадир Мальцев олардан шынгыы негелде салбайн турар. Бо бригадада чинге-тарааны ажаары саадап турда, сентябрь 5-те анаа чаңгыс-даа жатка орта ажылдаваан.

Агрономнар Метелев болгаш Тутачиков агротехниктиг чурумнарның хажыдыышкыннары-биле кошкак демисежип, боттары ёзулуг организакчылар болур ролюн четпес күүседип турарлар.

Ажылчын кооперациязы (даргазы эш Кыштымов) ховуда турлаглары-ны столоваларны аъш-чем-биле үзүктелиишкинниг хандырып турарын демдеглевейн барып болбас. 3-кү бригадага курттуг эът-биле чем кылган таварылга турган. Ажылчын кооперацияның бухгалтери эш Алдын-оол чем өртээн будулгаазынны доктаадып турган.

Дүжүт ажаап алыышкынында болгаш күрүнеге тараа белеткелиде бар четпестерни сентябрь 5-те партбюрога чугаалашкаш, ол четпестерни чайладырының аргаларын айтып, ажылдың темпизин дүргедедир талазы-биле хемчегларни ап турар бис.

Совхозта бүгү-ле бар күштерни, техниканы долузу-биле, бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаары негеттинип турар. Чедер ховузунун тараазындан күрүнеге 13 муң тонна бээр деп хүлээлгени чедиишкинниг күүседириниң аргалары бисте бар.

А. АРЖААЛАЙ,
совхозта партия организациязының секретары.

МУРНАКЧЫ БРИГАДА

«Тиилелге» совхозтуң № 5 бригадазы дүжүт ажаап алыышкынынга август 27-де кирген. Бистиң бригадавыс сентябрь 5-ке чедир 1339 гектар черниң тараазын ажааган. Ол болза бригаданың бүгү ажаап алыр тараазының 33,7 хуузу болур. Гектардан дүжүт ортумаа-биле 15 центнер болуп турар. Күрүнеге 2000 тонна тарааны дужааган бис.

Комбайнер—дүжүт ажаап алыышкынында кол кижи. Ынчангаш бистиң бригадавыстың совхозта мурнакчы болуп турарынга комбайнерлер улуг рольдуг болганы билдингир. Комбайнерлер эштер Полежаев, Медведев, Ищейкин олар 800 гектар черниң тараазын дүрген ажаар хүлээлгезин эрестиг күүседип турарлар.

Ол ышкаш Салчак Оюн-оол, Василий Оюн олар база-ла шудургу ажылдап, нормазын үргүлчү ажырып турарлар. Черле ынчаш бисте норма күүсетпейн турар комбайнер чок.

Бистиң бригадавыс совхозтуң шилчиир Кызыл тугун ам 2 удаа чаалап алган. Сөөлгү беш хонуктун түннелинде бистиң бригададан 5 комбайнерлер вымпелдер-биле болгаш акша-биле шаннатканнар.

Бистиң механизаторларывысты болгаш дүжүт ажаап алыышкынында ажылдап турарларны бистиң поварывыс Лена Жигарева эки шынарлыг чем-биле хандырып турар. Даг экспедициязының бисте ажылдап турар чолаачыларының болгаш шефчилериниң биске көргүзүп турар дузаламчызын демдеглээр херек.

М. УДУР-ООЛ,
бригаданың учётчиги.

Кайда-даа тараа-ла, тараа

Тараа-ла, тараа! Кайда-даа: ховуда-даа — тараа, шанда-даа — тараа, кижилериң ажылы-даа, бодалы-даа — тараа-ла, тараа!

Бо хүннерде «Тиилелге» совхозтуң ховуларынга баарга, көстүр-ле чүве, дыңналыр-даа сөстер—тараа. Ховуда шөлдерде—алдын далай, шаннарда-даа — алдын агым. Ол дээрге Тываның 6,4 миллион пуд, ооң иштинде Тандының 3 миллион пуд тараазын күрүнеге бараалгадыр дээш демиселдиң чоруп турары ол. Ол бараалгадыышкына «Тиилелге» совхозтуң ажыл-ишчилери 13 муң тонна тарааны берип, боттарының салыышкынын киирер дээш ажылдап турар.

Бир бригаданың ховуда турлаанга чеде бээривиске комбайнерлер хүлээлгелерин көргүзүп каан тур. Ооң иштинден чаңгыс кижиниң хүлээлгезин болгаш ону күүседип турарын маңаа тодарадып көргүзейн. Илья Полежаев — совхозтуң мурнакчы механизатору. Эш Полежаевти сураглап чорааш чеде бердивис. 9 ажыл хүннеринде 253 гектар черниң тараазын ол ажааган. Гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 14—15 центнер тарааны бодунуң комбайнынын бункериниң машиналарга уруп берген. «СК-3» комбайнның сезонда нормазы 220 га, совхозтуң планы 380 га, а комбайнерниң хүлээлгези — 800 га. Ынчангаш ол 9-ле хүннерде сезонның нормазын ажыр ажылдаан. Салчак Оюн-оол сентябрь 1-ден 5-ке чедир беш хүнде совхозтуң комбайнериниң социалистиг чарыжының тиилекчизи болуп, «Эң эки комбайнерге» деп вымпелди комбайнынга кадап, 15 рубльдиг акша шанналын алган.

Ол ышкаш мурнакчыларны хөйну көргүзүп болур. Совхозтуң механизатор бүрүзү, ховуда ажылдап турар кижи бүрүзү дүжүтту дүрген-не, чидириг чокка ажаап алгаш, Төрээн чуртка хөй-ле тарааны бээр, партияның съездизинге төлептиг белекти бараалгадыр деп изиг күзелбиле долдунган.

Совхозтуң бодунуң механизаторларындан аңгыда, тараа дээш демиселде Кызылдан барган комбайнерлер, механизация училищезинин практикантылары, даг экспедициязының шефчилери, Кызылдан хөй-хөй чолаачылар, харын-даа Ульяновск областан безин келген комбайнерлер ажылдап турар. Оларның шуптузунуң күзел-соруу чаңгыс — тараа-ла, тараа, Төрээн чуртка хөй-ле тараа бээр.

Ол изиг күзел-сорукту Кызылдың № 1 АТК-зының чолаачызы, коммунистиг күш-ажылдың бригадазы дээш демисежип турар бригаданың кежигүнү, ам совхозта ажылдап турар Г. Кандинский мынча деп чугаалап турар:

— Мында база-ла коммунистиг ёзу-биле ажылдап, төп шаннан 15—20 километр черге хүнде 7—8 катап чоруп, комбайндан тараа сөөртүп тур мен. Коммунистиг ёзу-биле ажылдаар деп күзел кижини улам сорук киирип турар. Тайбың ажыл-иш дээш бүгү күжүмнү бээр мен.

Ажыл-ишчилернин бедик идепкейинге, сорук кириишкининге даянгаш, оларның ажылын эки организастаары, оларны бүгү херектиг чугула чүүлдер-биле хандырары совхозтуң баштаар кижилериниң, бүгү активинден негеттинип турар дээрзи партия организациязының сентябрь 5-те болган бюрозунга 5 хүннүң түннелин чугаалашканы көргүскен.

№ 3 бригаданың бригадири эш Шаталов ажаап алыышкынның ооҗум чоруп турарын миннип чугаалаан. Ооң чылдагаана бригадир боду ажылды ёзулуг организаставайн турарында дээрзин өске чүве чугаалаан эштер айыткан. Ол ышкаш дөртку бригаданың бригадири эш Мальцев чинге-тарааны тавычалай кестирерин озалдап турар.

Ырак черден — Ульяновск областан дүжүт ажаап алыышкынынга дузалажыр дээш келген комбайнерлерни белен комбайннар-биле совхозда ажаан хандырбаан. Ажыл чорудулгазында тургустунуп кээр бергелерни, айтырыгларны совхозтуң дирекция чери оперативтиг шиитпирлевейн турарын бо чижек херечилеп турар. Кызылдан келген чамдык шефчилерни ажыл-биле хандырбайн турар таварылгалар база бар.

Агрономнар болгаш бригадирлер тараа чидирин-биле демисел чоруптайн турары агроном эш Метелевтуң партбюрога чугаазындан көзүлген. Ында-мында чидириглер болуп турарын ол демдеглээш, ооң боду чогум кандыг хемчег алгаын чугаалаваан. 4000 га черни кестирип ажаары озалдап турар деп ажылчын комитединиң даргазы эш Аракчаа партбюрога демдеглээн. А агрономнар агротехниктиг чурумну ынчаар хажыдып турар чоруктар талазы-биле хемчег албайн келген.

Тараа — бистиң байлаавыс. Бо улуг байлакты чидириг чокка ажаап алыры — бөгүнгүнүн тергиин сорулгазы. Ол дээрге коммунизмче бистиң тиилелгелиг базымывысты чоокшуладырынга салыышкын-дыр.

Б. ХӨВЕҢМЕЙ.

Эртемденнериң VII Пагуош конференциязының киржикчилеринге

Н. С. ХРУЩЕВТУҢ БАЙЫРЛЫГ ЧАГААЗЫ

Чепсеглениишкинни дүжүреринин, делегейниң айыыл чок чоруунун болгаш эртем талазы-биле кады ажылдажылганын талазы-биле, АКШ-та Стоу хоорайда ажыттынган эртемденнериң VII Пагуош конференциязының киржикчилеринге Н. С. Хрущев сентябрь 5-те байырлыг чагаа чоруткан.

Пагуош шимчээшкини-биле каттышкан, делегейниң янзы-бүрү чурттарының шылгарангай эртемденнери делегейниң хыдыкчы дайынының айыылындан кижи төрелгетенни чайладырының оруктарын дилээрибиле боттарының конференцияларынга үе-үеде ужуражып турары эки чаңчыл болу берген. Ынчалзажок чепсеглениишкинни дүжүреринге болгаш «соок дайынны» узуткаарынга сонуургал чок күштер делегейде ам-даа бар болуп турар деп, чагаада чугаалап турар. Бир эвес тайбының күштери шиитпирлиг хемчегларни албас болза, кайы-даа үеде делегейниң чаа дайынының чалбыыжы болу берип болур кывар материал Европаның төвүнде чыглып турар-дыр.

Бо байдалдың үезинде Совет Эвилели бистиң чуртувустуң айыыл чок чоруун быжыглаарының талазыбиле элээн каш хемчегларни сөөлгү үеде алган. Ядролуг чепсекти шенээр дугайында шиитпирни Совет чазак чүрээнде саргыышкын-биле болгаш улуг хомудаашкын-биле хүлээп алган деп, чагаада чугаалап турар. Ынчалзажок ол шыңгыы хемчег делегейниң чаа дайынын болдурбазының хереэнге бараан болур дээрзинге Совет чазак бүзүреп турар.

Совет Эвилелиниң тайбынга ынакшылдыг политиказы өскерилге чок болуп артып турар деп, Н. С. Хрущев демдеглээн. Хыдыкчы ядролуг дайынның өскүп үнүп келирин болдурбас, чепсеглениишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүнү-биле дүжүрерин чедип алыр, чер кырынга мөңге тайбыны болгаш шөлээткелди хандырар дээш бистер бүгү-ле күжениишкиннеривисти мурнуку хевээр салыр бис.

Тайбының болгаш улустар аразынга найыралдың чаагай чоруунга, үре-түннелдиг ажылынга чедиишкиннерлиг болурун VII Пагуош конференциязының киржикчилеринге Н. С. Хрущев күзээн.

(СЭТА).

Москвада ужуражыышкыннар

МОСКВА. (СЭТА). Албанның аянчоруун кылып келгеш ында турун турар Индия Республиканың премьер-министри Джавахарлал Неру сентябрь 7-де В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинның мавзолейинге барып чораан болгаш анаа чечектер салган.

Ооң соонда Дж. Неру Кремльге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневке барган.

Л. И. Брежнев биле Дж. Нерунуң аразынга найыралдыг беседа болган.

Сентябрьның 7-де Кремльге ужуражыышкын үезинде ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев биле Индия Республиканың премьер-министри Дж. Неру делегейбайдалының негелделиг айтырыгларының талазы-биле, а ол ышкаш совет-индий кады ажылдажылганы улам ынай хөгжүдүрүнүң айтырыгларының талазы-биле ажыт-чажыт чок калбак санал-онал солчулгазын үргүлчүлээннер.

Совет таладан ужуражмышкынга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы А. Н. Косыгин, ССРЭ-ниң Даштыкы хереттер министри А. А. Громыко болгаш албанның өске-даа кижилери киришкен; индий таладан—Индияның даштыкы хереттер министерствозунуң чингине секретары Р. К. Неру, Индияның ССРЭ-де элчини С. Датт, Индияның ДХМ-ниң кидис эргелекчизи төлээлекчи В. Х. Коэльхо олар киришкеннер.

Премьер-министр Дж. Неру ол-ла хүн индий элчин черинге шайлалга кылган, анаа совет таладан эштер Н. Г. Игнатов, А. Н. Косыгин, Д. С. Полянский, Н. С. Хрущев, ССРЭ-ниң министрлери болгаш өске-даа кижилер киришкен.

Чылыг, найыралдыг байдалга эткен шайлалга үезинде Дж. Неру биле Н. С. Хрущев чугаалар солушканнар.

Хүннүң ийиги чартыында доктор Дж. Неру чурттуң эң хоочун эртем төвү—П. Н. Лебедев аттыг физика институдунга барып чораан. Институттуң ажылдарының дугайын кол совет физиктер хүндүлүг аалчыга чугаалаан болгаш элээн каш лабораторияларны анаа көргүскеннер.

Н. С. Хрущевтуң С. Сульцбергер-биле беседазы

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев «Нью-Йорк таймс» деп америк солуннуң даштыкы политика талазы-биле хайгааракчызы Сайрус Сульцбергерни ооң дилээнин ёзугаар Кремльге хүлээп алган.

Болуп эткен беседага Н. С. Хрущев делегейниң амгы байдалынга хамаарышкан айтырыгларны харыылаан.

Доктор Кваме Нкруманың Крымче чорупканы

Гана Республиканың президентизи болгаш чазаанын баштыңы доктор Кваме Нкрума дыштанылгазын Кара далайның эриктеринге уламчылаары-биле сентябрь 7-де Москвадан Крымче чорупкан.

Внуково аэродромга доктор Кваме Нкруманы ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев болгаш албанның өске-даа кижилери үдээн.

(СЭТА).

Камгалалды быжыглаарының фондузунга

НИЖНИЙ ТАГИЛ. (СЭТА). Продукцияның бот-үнезин пландан артыкка чиигедириндеи 15 рубльди ажылдап турар кижи бүрүзүнге онааштыр сентябрь болгаш октябрь айларда камнап алгаш, камнап алдынган ол бүгү акшаны ынак Төрээн чуртувустуң камгалалын быжыглаары-биле күрүнеге дамчыдып бээр бис. — ССРЭ-ге болгаш социалистиг лагерьниң өске-даа чурттарынга удур чаа дайынны кыпсып үндүрер дээн Барыын чүктүң империалистериниң кыжаныынга бедик дагда кол демир рудазы казар черниң дагжылары ынчаар харыылааннар. Механизаторлар күш-ажылчы шалыпчы эзлчегде турупканнар. Бүгү-ле экскаваторщиктер болгаш чер чаза тепсип турар кижилер кылыр ажылдың нормазын хүн бүрүзүнде-ле ажыр күүседип турарлар.

Ол эгелээшкинни үндүрген кижилерни руда эргелелиниң бүгү-ле бүдүрүлгелери деткээннер. Демир орук цегиниң коллективи камгалалдың фондузунга 20 муң рубльди киирер деп шиитпирлээн. Ол хөреңгини саарылгалыг чорукту дүргедириниң болгаш вагоннарны эн-не долузу-биле чүдүреринин күсели-биле камнап алган турар. Чуулда фабриказының ажылчыннары боттарының хүлээлгелерин эде көргеннер. Олар чыл планын октябрь 17-ге чедир күүседирин, камгалал сорулгаларынга алды муң рубльди камнап алырын хүлээнгеннер.

Төрээн чурттуң шериг күчүзүн быжыглаарының фондузунга 125 муң рубльди СЭКП-ниң XXII съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир камнап алыр деп, тагил дагжылар сөзүн бергеннер.

КҮРҮНЕ ШЫГЖАМЫРЫНГА

	Күрүнеге сатканы (муң пуд-биле) Сентябрь 6-да	Сентябрь 7-де
Область	116.815	141.000
Ооң иштинде:		
Таңды	59.000	73.000
Каа-Хем	29.000	33.733

ТАРАА БЕЛЕТКЕЛДЕРИНИҢ ХҮН ДЕМДЕГЛЕЛИ

Областа каан, аяс хүннер докталай берген. Ол болза ажаап алыышкынның бүгү ажылдарын комплексилиг чорудар арганы берип турар.

Областың колхозтары болгаш совхозтары социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезинге киириштир сентябрь 7-ге чедир 2 миллион 46.000 пуд тарааны Төрээн чурттуң шыгжамырынга киирген. Чүгле сентябрь 7-де тараа хүлээп алыр черлерге 141 муң пуд тараа кирген.

Областа социалистиг чарыштың бирги черин Таңды районнуң тараажылары тулуп турар. Олар боттарының социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезинге киириштир тараа хүлээп алыр черлерже 20 муң 414 тонна тарааны чоруткан болгаш сентябрь 7-де Төрээн чурттуң шыгжамырынга 1200 тонна тарааны чедирген.

Таңды районнуң совхозтары күрүнеге тараа садарының темпилерин кудулаттайн турар. Сентябрь 7-де «Тиилелге» совхоз 499 тонна, «Межегей»—231 тонна, «Кызыл партизан»—169 тонна, «Элегес»—99 тонна тарааны тараа хүлээп алыр черлерге киирген.

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунуң тараажылары күрүнеге тараа садар талазы-биле боттарының немелде хүлээлгезин чедиишкинниг күүседип турар. 1000 тонна тарааны немей садар дээн хүлээлгезинден олар 463 тонна эки шынарлыг тарааны тараа хүлээп алыр черлерге дужааган.

Каа-Хем районнуң колхозтары күрүнеге тараа садарының темпизин хүн бүрү өстүрүп турар. Олар сентябрь 7-де Төрээн чурттуң шыгжамырынга 553 тонна, ооң иштинде: «Коммунизмче орук» колхоз 96 тоннаны, «Бурунгаар»—97 тоннаны, «Ленинчи орук»—61 тоннаны, «Октябрь 14 чылы» — 60 тоннаны, «Октябрь 30 чылы» — 71 тоннаны чедирген.

Чөөн-Хемчик районнуң колхозтары болгаш совхозтары күрүне шыгжамырынче тараа сөөртүрүнүң темпилерин өстүрүп турар. Сентябрь 7-де олар 183 тонна, ооң иштинде: «Сүт-Хөл» совхоз—46 тонна, «Чыраа-Бажы» — 49 тонна тарааны тараа хүлээп алыр черлерге чедирген.

Барыын-Хемчик, Бай-Тайга районнарның колхозтары болгаш совхозтары күрүнеге тараа садарының талазы-биле демиселди четпес чорудуп турар. Беш хонуктун ийи хүнүнде олар тус-тузунда 57—82 тонна тарааны тараа хүлээп алыр черлерге чедирген. Сөөлгү ийи хүн иштинде «Барлык» совхоз чүгле 26 тонна, «Шекпээр»—31 тонна, «Тээли»—26 тонна тарааны күрүнеге сатканы.

Ол районнарның удуртукчулары, совхозтарның директорлары болгаш колхозтарның даргалары күрүнеге тараа садар талазы-биле ажылдың байдалын ханызы-биле анализтеп көрүп, Төрээн чурттуң шыгжамырынга тараа киирер талазы-биле ажылды үндезини-биле экижидер хемчег алыры чугула.

СЭКП-ниң XXII съездизинге эки белек болза дүжүт ажаап алыышкынын организастыг чорудары болгаш күрүнеге тараа садар талазы-биле социалистиг хүлээлгелерни хуусаа бетинде күүседири болур.

ПАРТИЙЖИ УДУРТУЛГАНЫ БЕДИК ДЕҢНЕЛЧЕ

Бай-Тайга районнуң партия конференциязы

СЭКП-ниң чаа Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин Бай-Тайганың коммунистери болгаш бүгү ажылчы чоннары изии-биле деткип, политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүн-биле уткааның районнуң партия конференциязы онзалап демдеглээн. Программаның төлевилелинин дугайында СЭКП обкомунуң төлөзи эш К. Диниганың база Устав төлевилелинин дугайында СЭКП райкомунуң секретары эш Далай-оолдуң илеткелдерин конференцияның төлөлери улуг кичээнгейлиг дыннап чугаалашкан.

Бистиң чуртувуска коммунизмни чээрби чылдың дургузунда коллуунда тургузарының программазының айыткан өндүр-чаавай сорулгаларын амыдыралга боттандырар херекке боттарының үлүүн киирер, СЭКП-ниң XXII съездизинге күш-ажылчы бедик көргүзүглерлиг ужуражыр дээш районнуң ажылчы чоннары амгы үеде улуг күзениишкинниг ажылдап турарын илеткелчилер болгаш санал берген эштер демдеглээннер.

СЭКП-нин Программазының төлевилелин бүрүү-биле чүүлдүгүүнүп деткивишаан, колхозчуларның сиген, тараа шөлдеринде хайныышкынныг ажылдап турарын «Мурнакчы» колхозта парторганизациядан келген төлөз эш Дамчый чугаалаан.

— Бо чылын 46 га арбайны суг-тарып чайладым. Ооң га бүрүзүнден-не ортумаа-биле 20 центнер дүжүт алдынган, ам 25 кижи сиген кезип турар бис, 24 улуг сараатарны тургустувус. Колхозчулар сиген белеткээр планын эң чоокку үеде күүседир—деп, ол медеглээн.

Партияның XXII съездизинге күш-ажылчы белек кылдыр 100 хойга онааштыр 115 хураган алыр хүлээлгезин чедиишкинниг күүседип турарын, хой бүрүзүнден-не 3 кг ажыг дүктү кыргаанын ол партия организациязындан келген төлөз эш Адаш демдеглээн. Партияның чаа Программазының төлевилелин районнуң колхозтарында, «Тээли» совхозта ажылчы чоннарның бедик көдүрлүүшкүн-биле чугаалажып турарын төлөлер эштер Чедер-оол, Байыстан, Чозар болгаш өске-даа төлөлер айыткан.

Бистиң Төрээн чуртувустун айыыл чок чоруун улам быжыглаар талазы-биле Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазаанын шиитпирлиг хемчеглерин районнуң ажылчы чоннарының изии-биле деткип турарын конференция онзалап демдеглээн.

СЭКП-ниң Программазының болгаш Уставының төлевилелдерининг талазы-биле 15 кижи конференцияга санал берген. Бистиң үениң ол төөгүлүг документилерин бүрүү-биле деткээн доктаалдарны конференция хүлээп алган болгаш Программаның база Уставтың төлевилелдерин ажылчы чоннарга ам-даа улам тайылбырлаарын районнуң партия организациязынга сүмелээн.

СЭКП райкомунуң секретары эш Биченин отчеттуг илеткелин төлөлер база ханызы-биле чугаалажып көрген. СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш районнуң коммунистери болгаш ажылчы чоннары социалистиг чарышты калбартпышаан, күрүнеге эзт садарының чартык чылда планын ажыр күүседеш, СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун алган.

Бай-тайгачылар бо чылын күрүнеге 1700 тонна эзтти, 640 тонна сүттү, 139 тонна дүктү садар хүлээлгелиг. Күрүнеге эзт садарының чыл планы сентябрь 1-ге чедир 63,9 хуу, сүттүң 78 хуу, дүктүн—89 хуу күүседтинген. Сүт садар талазы-биле «Мурнакчы» болгаш «Малчын» колхозтар чыл планнарын дөлдүр күүседип алганнар. Ам ол колхозтарның ажыл-ишчилери күрүнеге сүттү пландан ажыр садып эгелээн. Бир эвес чамдык ажыл-агыйлар бар курлавырларны четче ажыглаан болза, социалистиг хүлээлгелер ажыр күүсеттинген турарын илеткелчи болгаш санал берген төлөлер дөмдеглээн. Дүк садарының талазы-биле социалистиг хүлээлгезин «Кара-Хөл» колхоз 108,7 хуу күүсеткен турда, «Малчын» колхоз 18 тонна дүктү күрүнеге чедир сатпаан. Ол колхозтун 2400 ажыг хойларының дүгүн кыргываанны илерээн. Ол ышкаш эзт бүдүрерин көвүдедир талазы-биле байдал чамдык ажыл-агыйларда эң четпес болуп турар. «Кара-Хөл» колхозтуң күрүнеге сатканн 800 ажыг хойларының бирээзинин дириг дензизи 55 кг чедип турда, «Тээли» совхозтуң сатканн 3100 ажыг хойларының бирээзинин дензизи 45 кг болган.

«Кара-Хөл» колхозтуң хойжулары бо чылын бүгү төрээн хойларның хураганнарын бүрүн өстүрерин чедип алган. Ындыг болза-даа, районнуң чамдык ажыл-агыйларында мал ажылынга удуртулганың четпезинин түннелинде малдың хорамчазы улуг болуп турар. Ылангыя «Мурнакчы» колхозта 8 айлар дургузунда 1823 баш шээр мал өлүп хораан. Колхоз 100 баш төрүүр хойга онааштыр чүгле 46 хураган алган. Мыйыстыг бода малдың чаш төлүн өстүрер талазы-биле база-ла «Кара-Хөл» колхоз дээре көргүзүглүг. Ол колхоз 100 баш төрүүр инекке онааштыр 87 быззаны алган. Ында саанчылар эштер Бюрюмаа, Хертек, Сайн, Мандыл олар боттарынга быжыглаан инектерининг быззааларын бүрүн доруктурганнар. Малдың уксаазын экижидип, ооң эдергилгезин, тарып боозадылгазын организастаар, сүт-бараан фермаларын механизастаар ажылдарның четпес чоруттунганын төлөлер чидии-биле шүгүмчүлеп илереткен.

Районнуң ажылчы чоннары бо чылын эки дүжүттү өстүрген. Ындыг болза-даа, бедик дүжүттү ажаап алырынга чамдык ажыл-агыйлар четпес белеткенген ужурунда дүжүт ажаап алыышкыны кончуг ооҗум. Районда 6409 га тараа, культураларындан 2037 ганы сентябрь 1-ге чедир кескен, күүнеге 1700 тонна тараа садар планын чүгле 13 хуу күүсеткен. Бүгү тараа бүрүү-биле бышкан турда, ону чидириг чок дүрген ажаап алырынче ажылчы чоннарны СЭКП райкому, райкүүском четпес эвилелдеп турар.

Дүжүт ажаап алыышкыны-биле чергелештир мал чемнериниң белеткели база ооҗум. Район сиген белеткелиниң планын сентябрь 3-ке чедир 66,4 хуу, а силос салырының планын 30 хуу күүсеткен. Мал чемнерин белеткээр планнарын «Тээли» совхоз, «Кара-Хөл» колхоз эң ооҗум темпилиг күүседип турар. Ылангыя «Тээли» совхозтун Көп-Сөөк салбырында 140 га кукуруза амга чедир кестинмейн, курган турар чоруктун дугайында ол совхозтуң удуртукчуларын конференцияның киржикчилери шыңгыы шүгүмчүлээн.

Көдээ ажыл-агый хандырылгазының Барыын-Хемчикте районнар аразының салбырындан көдээ ажылагый машиналарының кандыг-даа артык кезээн садып алыры бергедээн, ынчангаш үрелген техника сепеттинмейн турар чорукту демдеглевишаан, хандырылга черин Бай-Тайга районга тускай организастаарын «Кара-Хөл», «Мурнакчы» колхозтарның даргалары эштер Очур, Кудурукпай, «Тээли» совхозтуң директору эш Далай-оол олар саналдааннар. Эзт, сүт белеткээринин районнар аразында конторазы базала Барыын-Хемчикте турар, ол чоруктун таарымча чогун төлөлер чугаалаан.

Садыгны болгаш ниитиниң чемненилгезин четпес организастаан дугайында Бай-Тайга райпозунуң даргазы эш Монгуштуң адынга шыңгыы шүгүмчүлелди төлөлер кылган. Чонга четчир хемчээлдиг аъш-чем продуктуларын, а ол ышкаш кылыглыг хеп аймаан үзүктел чокка садарын төлөлер негээннер.

— Райпонуң хлеб быжыгар черинде шупту төрел кижилер ажылдап турарлар. Олар хлебтиң шынарын экижидиринче сагыш салбайн, далганны камналга чок чарыгдап турда, райпонуң баштаар чери ол четпестерни эскербейн турары шын эвес — деп төлөз Дүү-Дарый чугаалаан.

— Партия райкомунуң секретарьлары ылангыя эш Биче Мөңгүн-Тайгага барганда Тоолайлыгны оюп эртип турар. Ында дыка хөй мал кадагалап турар кижилерни таныбас. Моон соңгаар Тоолайлыгга барып, малчыннарның ажылынга боттуг удуртулганы хандырары чугула —деп, «Малчын» колхозтуң даргазының оралакчызы эш Очур-оол санаалдаан.

Кадрлар-биле ажылда улуг четпестерниң барын төлөлер илереткен. Чижээ, «Кара-Хөл» колхозтун партия организациязының секретарынга эш Базырны соңгаан турган, 4 ай болганда ооң ажылының четпези илерей берген. Ынчангаш ону парторганизация секретарындан халаар ужурга таварышкан.

Көдээ Советтернин организассмассалыг ажылынга СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң удуртулгазының четпезин төлөлер илереткен. Чамдык көдээ Советтер улус өөредилгезин, культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын четпес удуртун келген. Кызыл-Дагда, Тээлиде, Шуйда чаа школаларның тудуу төөлгү каш чылдар дургузунда доозулбайн үргүлчүлеп келген.

Күрүне мегелээр, шын эвес медээ бээр чоруктун фактылары чамдык колхозтарга база илерел турган. Чижээ, «Кара-Хөл» колхоз бо чылын мал чеминге 500 га ногаан суланы тарып алган деп медээлээн, а ону хынап көөрге 149 га четпес болган.

Чон ортузунга кижизидилге ажылы районнуң чамдык ажыл-агыйларында кошкак тургустунган. Ниитилелге ажыктыг ажыл кылбайн, хуузунда ажык сүрер, арагалаар, хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр кижилериниң бары илерээн. «Тээли» совхозтуң Бай-Тал салбырында 200 ажыг кижи совхоз будүүрүлгезинге киришпейн, хуузунда ажылын кылып чурттап турарлар. Ол совхозтуң девискээри Хемчик-Бажы, Ооруг деп черлерде Дөңгүрак, Доктак деп кижилер хуузунда хөй малды өстүрүп турар. Кара-Хөлде Күжүгет Базыр, Мөңгүн-Тайгада Михаил Көже ышкаш база-ла хуузунда хөй мал өстүрүп, мангысталчак ёзу-биле амыдырап чоруур кижилерни конференцияның төлөлери илередип шүгүмчүлээн.

Чон ортузунга кижизидилге ажылын улам күштелдириниин, ажылчы чоннарны колхоз, совхоз будүүрүлгезин хөгжүдүринче эвилелдээринин, ылангыя дүжүт ажаап алыышкынынче, мал чемнериниң белеткелинче бүгү-ле күштү салырының эргежок чугулазын конференция айыткан.

Социалистиг хүлээлгелерни чедиишкинниг күүседиринче, партияның XXII съездизинге төлептиг ужуражырынче чонну улам-на сырый организастаар хемчеглерни айыткан доктаалды конференция хүлээп алган.

* * * *

СЭКП райкомунуң бирги секретарынга эш **О. Б. Бичени**, ийнги секретарынга эш **В. В. Кудринни**, секретарынга эш **Т. П. Далай-оолду** организастыр пленум соңгаан.

Тараа дээш демиселде

«Межегей» совхозта партия организациязы СЭКП-ниң Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин ажылчыннарга калбаа-биле тайылбырлавышаан, дүжүт ажаап алыышкынының үезинде масса-политиктиг ажылды өлөөн күштелдирген, тараажылар, механизаторлар ортузунга социалистиг чарышты калбарткан. Чарыштың түннелдерин беш хонук бүрүзүнде үндүрүп, мурнакчыларга шилчиир Кызыл тукту тыпсып турар.

Дүжүт ажаап алыышкынының баштайгы беш хонуунуң түннелдерин үндүрген. № 5 бригадада комсомолчу П. Пикало болгаш механизатор В. Цыпущев олар «Беларусь» деп тракторнуң жатказы-биле 1200 гектар шөлдүң тараазын тавычалай кестирер дээн хүлээлгезин 9 ажыл хүнүнде 1198 га кылдыр күүсеткен болгаш немей 800 гектарның тараазын кестирерин хүлээнгеннер. Эштер Пикало, Цыпущев олар ботботтарынга дузалажып, быжыг найыралдыг ажылдавышаан, техниканы эң-не камныг болгаш бедик будүрүкчүлүг ажыглап турарлар. СЭКП-ниң XXII съездизинге белеткелдиң төөгүлүг хүннеринде тараа дээш демиселдиң ол мурнакчыларының күш-ажылчы чедиишкинин совхозтуң дирекция чери бедин-биле үнелеп көргеш, оларга акша шанналын тус-тус тывыскан.

Совхозтуң механизаторлары «С-6» деп комбайннарны бо чылын 2—3 кылдыр болүү-биле ажылдадып турарлар. 9 комбайннарны 5 механизаторлар башкарып эгелээн. Областта сураглыг комбайнер В. Леонов 3 комбайнны, Е. Смирнов, А. Суворов олар ийи-ийи комбайннарны мергежилдиг башкарып турар. Эш Леонов СЭКП-ниң Программазының төлевилелин танышкан сөөлүнде эш Смирновту социалистиг чарышка кыйгырган. Ол чарышка эш Смирнов тиилекчи болуп, 727 гектар шөлдүң тараазын тавычалай кестирген. Бо түннел дээрге ийи сезонның нормазы-дыр. Ам эш Смирнов тарааны дорт кестирип киришкен. Ооң комбайнының тараазын 2 автомашина сөөртүп четтикпейн турар. Смирнов кайда ажылдап турар болдур, ында алдын сарала кызыл-тас шаннарны дораан-на долуп келир. Ооң эжи механизатор эш Леоновтуң дугайында совхозта мындыг чугаа нептерээн: «Тараа дээш демиселдиң шылгаракчызы эш Леонов дээрге, дүжүт ажаап алыышкынының үезинде кайгамчык сорук кире бээр кижи болгай, үйгу безин чок апаар. Леоновтуң бедик көргүзүглериниң деннелинге чедер дээш бүгү механизаторлар көдүрлүп үнгеннер».

Тавычалай кестирген тарааны «СК-3», «С-4» деп боду чоруур 31 комбайн ангылай ажаап турар. Механизатор эш Тимковтуң звенозу эң бедик будурукчулуг ажылдап турар. Огород бригадазында эш Рязанова, Кара-Булунда коммунист эш Гайдук ышкаш хүн бүрүде-бүдүн чартык норманы күүседип турар мурнакчыларны демдеглээри чугула.

Тараа шөлдеринге 18 агитаторларны партбюро быжыглаан. Олар беседаларны, номчулгаларны тараажылар, механизаторлар ортузунга доктаамал чорудуп турар. № 5 бригадада агитатор коммунист эш Пономарев агитация ажылын тараажылар, механизаторлар ортузунга күштелдирбишаан, социалистиг чарышты калбартып турар.

Тараа дээш демиселде бар четпестерни демдеглевейн барып болбас. Төрээн чурттуң шыгжамырынга киирер тарааны сөөртүрүнге дузалажыры-биле облпотребсоюзтуң АТК-зы 60 автомашиналарны чорудар ужурлуг турган. АТК-ның начальниги эш Байыр-оол 29 машинаны бистиң совхозче чорудуп, чамдык хемчеглерни алган-даа болза, облпотребсоюзтуң баштаар черинин даргазы эш Будегечиев болгаш өске-даа эштер совхозче автомашиналарны немей чорударын соксатканнар. Сиген, тараа шөлдеринде садыгны болгаш ниитиниң чемненилгезин Таңды райпозу кончуг четпес организастаан. Чамдыкта хлеб безин бригадаларга үзүктели бээр таварылгалар бар.

Совхозтуң тараажылары болгаш механизаторлары Төрээн чурттуң шыгжамырынга 8 муң тонна тарааны киирер дээн хүлээлгезин 9 муң тонна кылдыр СЭКП-ниң XXII съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир күүседирин шиитпирлеп алган сорук кириишкинниг ажылдап турарлар.

С. НАСЫК-ДОРЖУ,
совхозта партия организациязының секретары.

«УТКА 25 чылы» совхозтуң Арыскан салбырының бо чылын тараан тараалары чаагай дүжүттү аазап турар. Кайнаар-даа көөрге тараа. Бүгү тараалар четчележип бышкан. Механизаторлар амдызында сула кезилдезин чорудуп турар. Ында алды атрегат хаара туттунган. Механизаторлар Доржу Кыргыс биле Михаил Самбу өлөөн каш чыл иштинде кады ажылдап турар. Оларның эш-хуузунда кады ажылы күш-ажылга эки чедиишкиннерни чедип алырынга дузалап турар. Ооң ачызы-биле олар хүн нормаларын ажыр күүседип турар.

Чуруита: Доржу Кыргыс (мурнунда), Михаил Самбу оларның сула кестирип турары.

Фото **В. Чапайкиннии.**

Методиктиг ажылды экижидер

Өвүрнүң башкыларының чөвүлел хуралынга СЭКП-ниң Программазының төлевилелинин дугайында айтырыгны дыннап чугаалашкан. Районнуң бүгү башкылары бо төөгүлүг документини чаңгыс эп-сеткил-биле деткээннер. Программаның улуг ужур-дузазын ажылчы чоннарның өртузунга тайылбырлаар ажылга эң-не мурнакчы болгаш организакчы кижилер—башкылар болур ужурлуг деп санал берген чугаалап турганнар.

Эрткен өөредилге чылында школаларга өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарның түннелдиринден алгаш көөрге, Төргалыг болгаш Хандагайты школалары куду түннелдиг болган. Бо школаларга улдуннар санында багай өөреникчилерниң саны улам-на өзүп турган. РайОНОнуң методиктиг кабинеди бодунуң ажылын барык-ла чорутпайн келген, ынчангаш ооң дугайында шүгүмчүлелдер хуралга шыңгыы болган. Өөредилге чылының эгезинден бээр орус дылга, математикага хөй-хөй өөреникчилерниң билининиң кошкак турганы райОНОга билдинген. Ынчалза-даа ол эртемнерниң башкылаашкынын экижидер талазы-биле методиктиг ажылдар кайыдаа школага кошкак организастаттынган.

Чамдык башкыларның ажылга ээхарыысалга чок чоруу өөредилге шынарын кудуладырынга чедирип турганының фактылары хуралга илерээн. Чижээ, Саглы сес чыл школазының башкылары М. Анчимаа, Белошапкин олар багай ажылдап турганнар, Хандагайты ортумак школазының директору Куулар Яков удаа-дараа арагалап, чурум чок херектер үүлгедип турган ажылындан дүжүрткен.

Башкылаашкын ажылын амыдырал-биле улам-на сырый харылзаштырар, партияның XXII съездизин төлептиг уткуур дугайын районнуң башкылары бо чөвүлел хуралынга шиитпирлээннер.

Д. БАЙЫР.

Сиген шөлдеринде

Ниитиниң малынга быжыг чемсуурну белеткээр ажыл Каа-Хем районнуң сиген шөлдеринде үргүлчүлеп турар.

Сиген шөлдеринде ажылдап турар кижилер ниитизи-биле 10360 га чернин сигенин кестирген. Ооң 8843 газын бөлдүрүп, 6206 тонна сигенни сараттаан. Бо болза районга белеткезе чогуур планның 36,5 хуузу болуп турар. Район 27 муң тонна силосту белеткээр турган 11994 тоннаны, азы белеткезе чогуур силостун 44,4 хуузун күүсеткен. Районда силос салырының планын күүседип болурунуң аргалары бар. Дуржулга-көргүзүг ажыл-агыйы —«Октябрь 30 чылы» колхозтун кол зоотехниги Владимир Ефимович Серяковтуң редакцияга дыннатканы болза:

— Бистиң колхоз бо чылын 250 га черге кукуруза тараан. Механизатор эш Абрамовтуң ажаап турганы 85 га чернин үнүжү тергиин болган. Ону ажаап кириптивис. Гектардан-на өртумаа-биле 600 центнер хире ногаан массаны ап болурун саналаан бис. «Октябрь 14 чылы» колхозтун Мергенде төп сүт-бараан фермазының коллективи силос салыышкынын база организастыг чорудуп турар. Олар 2000 тонна силос салыр турган, планын күүседипкен болгаш ам-даа бир муң тоннадан эвээш эвес силосту салырын хүлээнген ажылдап турарлар.

Төрээн чурттуң күчүзүн күш-ажыл-биле быжыглаар

Бистиң областың ажылчы чоннары, бүгү совет улус ышкаш, СЭКП-ниң XXII съездизинге чедиишкинниг ужуражыр дээш социалистиг чарышты калбартып турарлар. Коммунизмниң улуг манифестизи — СЭКП-ниң чаа Программазының төлевилелин бүгү улустуң таныжып, чугаалажып көрүп турары бүгү ажылчы чоннарның кайгамчыктыг сорук кириишкининг болгаш күш-ажылга чаа-чаа чедиишкиннер дээш патриоттуг көдүрлүүшкүннерин хайныктырып үндүрген. Бистиң областың ажылчы чоннары улам-на хөй, улам-на эки ажылдап турган коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарының программазын боттандырарынга төлептиг салыышкынны киирер деп бир эпсеткилдиг күзел-биле ажылдап турарлар.

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунуң ажыл-ишчилери СЭКП-ниң чаа Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин ханызы-биле таныжып, аңаа улам сорук киргениниң түннелинде тарааны кыска хуусаада ажаап алыр болгаш күрүнеге тараа садар хүлээлгезин дүрген күүседир дээш демиселди калбарткан. Ынчангаш колхоз күрүнеге 1000 тонна тараа дужаар хүлээлгезин август 31-де күүсеткен болгаш бодунуң бар аргаларын санап көргеш, сентябрьның 15-тин бетинде ам база 1000 тонна тарааны садар деп хүлээлгени алган. Тараа ажаап алыышкынынга бедик будүрүкчүлүг көргүзүглерни чедип алган механизаторларның, колхозчуларның саны дыка өскен. Оларның аразында комбайнерлер Н. Дөңгүр, Е. Кулумаев, О. Манар-оол олар эң эки ажылдап турарлар.

СЭКП-ниң чаа Программазының төлевилелин ханызы-биле танышкан чорук Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң колхозчуларының күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнүн болдурган. Партияның съездизинге чедиишкинниг ужуражыр дээш чарышты калбартканының түннелинде ол колхоз сентябрь 1-де ниитиниң малының баш санын өстүрериниң планын бүгү чүүл-зайы-биле күүсеткеш, күрүнеге эзт садарының чыл планы 92 хуу сүттүүн—88 хуу, дүктүүн—101 хуу күүсеткен. Алган социалистиг хүлээлгелерни хуусаа бетинде күүседир дээш демисел колхозчулар ортузунда улам күштелип турар.

Элегестин шахты эргелелиниң коллективи бо хүннерде улуг көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турарлар. Бүдүрүлгениң мурнакчылары А. Чуйков, Ф. Рязанов, А. Кошкар-оол, К. Кыргыс болгаш өскелер-даа ээлчег нормазын үргүлчү ажыр күүседип, чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш шудургу демисежип турар.

Бүгү совет улус коммунистиг тайбың тургузуушкунуун улуг чаагай Программазын таныжып, чугаалажып көрбүшаан, бодунуң Төрээн чуртунун чаагай чоруу дээш бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турда, империалистиг агрессчилер дайын кыпсыр дээн өнчүк-чөңгээлиг агрессчи үүлгедиглерни биске удур кылып турарынга бистиң областын бүгү ажылчы чоннары аажок киленнээшкин-биле харылап турар. Чурттун камгалалын, тайбынны улам быжыглаар талазы-биле СЭКП Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың боттандырып турар хемчеглерин бүрүү-биле деткивишаан, күш-ажыл-биле Төрээн чурттуң күчүзүн быжыглаар дээш каш дапкыр күзениишкин-биле ажылдаар деп хүлээлгелерни ап турар. Улуг-Хем районнуң «Найырал» совхозунуң комбайнери М. Сундуйнуң чугаалааны болза: «Бистиң партиявыстың Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели чурттуң камгаланыр аргазын улам быжыглаар талазы-биле хемчеглерни чогуур үезинде ап чорудуп турар-дыр. Бистиң тайбың күш-ажылывысты үзер дээш чаа дайынны белеткеп турда, империалистиг агрессчилер бистиң киленивисти хайныктырып турар. Тайбынның дайзыннарының кара сагыштыг үүлгедиглеринге харыы кылдыр ийи дапкыр күзениишкин-биле ажылдаар бис».

— Хөй национал дыг совет чурттуң бүгү ажылчы чоннарының эргежыктары, күзел-түткүлдери бистиң партиявыстың Программазының төлевилелинде илереттинген. Колхозтуң малчыннары бистер ол Программаны амыдыралга боттандырарынга идепкейлиг киржир дээш амдан эгелеп белеткеним турар би. Бистиң бригадавыс коммунистиг күш-ажылдың деп ат дээш демисешпишаан, алган хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип турар. Ынчалза-даа империалистиг агрессчилерниң биске кыжаныглары бистиң амдаа эки, улам күштүг ажылдаарывысты негеп турарын бис эки билип тур бис. Бис бүгү совет кижилер дег, тайбыцны болгаш улустарның айыыл чок чоруун камгалаар сорулга-биле бистиң партиявыстың болгаш чазаавыстың алган хемчеглерин бир үн-биле деткип тур бис— деп, Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң комплексилиг хойжу бригадазының бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш О. Лопсанчап чугаалап турар.

Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунга болган митингиге механизатор эш Т. Оспан-оол мынча деп чугаалаан: «Империалистер бисче чепсек-биле кыжаныр турарлар. Ынчалза-даа совет улус жандыг-даа агрессчини чылча шаап шыдаар дээрзин көргүскен төөгүнүн дуржулгазын олар утпазыннар. Чурттун камгалалын күштелдирер дугайында партияның болгаш чазактың хемчеглерин деткивишаан, «С-6» комбайн-биле 550 гектар тарааны ажаап алырын хүлээндим».

Даг экспедициязының автобаазазының ажылдакчыларының митингизи улуг көдүрлүүшкүн-биле эрткен болгаш чурттун камгаланыр аргалыын улам быжыглаар талазы-биле СЭКП Төп Комитединиң, Совет чазактың хемчеглерин изии-биле деткип, партияның съездизинин ажыттынар хүнүнге чедир 11 айларның планын бүрүн күүседир деп шиитпирлээн.

Ынчалза-даа партияның Программазының төлевилелин тайылбырлаарын болгаш чугаалажып көөрү ажыл-агый сорулгалары-биле кошкак холбаштырып турарындан чамдык будүрүлгелериин, колхозтарның, совхозтарның, тудуг, транспорт организацияларының ажылында улуг четпестер ам-даа бар болбушаан турар. Ындыг четпес ажылдыг будүрүлгелериин партия организациялары партийжи политиктиг ажылды, ылангыя Программаның төлевилелин пропагандалаарын ол будүрүлгелериин тодаргай сорулгалары-биле холбаштырбайн, ажылчы чоннарның политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүннерин шын углап башкарбайн турарлар.

СЭКП-ниң Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин таныштырары болгаш чугаалажып көөрү, бистин чуртувустуң камгалалын быжыглаар талазы-биле партияның болгаш чазактың хемчеглерин совет кижи бүрүзүнге чедир тайылбырлаары хүн бүрүнүн практиктиг сорулгалары-биле тудуш харылзаалыг болуп, ажылчы чоннарның күш-ажылчы көдүрлүүшкүннерин хайныктырар болгаш будүрүлге бүрүзүнүн эң эки ажылдаарын хандырган турар ужурлуг дээрзин партия организациязы, будүрүлге удуртукчузу бүрүзү билир ужурлуг.

Бо өөредилге чылында Сарыг-Сеп суурда чаа, ийи каът школа ажыглалда кирген. Школаны ажыдарынга чыглып келген башкылар, өөреникчилер, ада-иелер ол школаны Ю. А. Гагаринниң ады-биле адаанар.

Чуруита: Ю. А. Гагарин аттыг школаның өөреникчилери чапсар үезинде.

Фотозу **А. АИРНИИ.**

Тайбыңдээш могаг чок демиселге

Хоочун дайынчыларның Совет Комитединиң харыысалгалыг секретары Совет Эвилелиниң Маадыры А. П. Маресьев-биле беседа

Империалистиг күрүнелерниң дузазы-биле герман милитаризм бажын канчаар көдүрүп кээп турарынга хоочун совет дайынчыларның килеңи кончуг улуг. Американың Каттышкан Штаттарының болгаш агрессив болуглелдер талазы-биле оон эвилелчилериниң шериг талазы-биле күштүг белеткениң турарын олар база-ла килеңчокка көре албас, ынчаарга империалистер ол белеткелди Германия-биле тайбыңның керээзин чарар дугайында Совет Эвилелиниң саналдарынга харыы кылдыр чөрүлүп турарлар.

Бистиң чүрттүн хоочун дайынчылары парлалга болгаш радио-биле бижилге, чугааларынга, ажылчы чоннарның хуралдарынга империалистиг чагырыкчы болуктериниң агрессив чимзениишкиннерин сойгалап илередип турар.

Делегейниң ийиги дайынының Германияда артышыкыннарын узуткаары дээш сөзүн сөглээринче, ГДР болгаш ГФР-биле тайбыңның керээзин чарарын болгаш тайбыңның база улустарның айыл чок чоруунун эрге-ажыктарынга берлин айтырын шиитпирлээрин деткиринче фронтучулар чорааннарның Бүгү-делегей федерациязын (ФМАК) болгаш удурланышкын шимчээшкиннериниң делегей федерациязын (ФИР) кыйгырар деп шиитпирни хоочун дайынчыларның Совет комитединиң президиуму хүлээп алган.

Хоочун дайынчыларның Совет комитединиң чалааны-биле даштыкы чүрттарның хоочун дайынчылар организацияларының төлөөлекчилери өске үргүлүү кээп турганы билдингир болгай. Олар биске чүрт-биле, совет кижилер-биле танышып, оларның тайбың чүткүлдеринге бүзүреп турарлар. Хоочун дайынчыларның Совет комитединге олар-биле бис санал-онал солчуп, эргежок чугула бот-боттарын билчир чорукту чедип ап турар бис. Ындыг ужуражылгалар бистиң тайбыңга ынакчылдыг даштыкы политикавысты пропагандаларынга чугула рольду ойнаар ужурлуг. Чижээлээрге, августа биске Гана республиканың хоочун дайынчылар Легионунун төлөдери аалдап чораан. Олар-биле найыралчы, ажыл-херекчи чугаалажып көрген бис. Улустарның өзүлүг тайбыңына, депшилгезинге болгаш аас-кежиинге колониализмни оон-биле бүгү-ле хевирлери-биле узуткадары, а ол ышкаш герман айтырыгны болдунар-ла дүргени-биле болгаш тайбың арга-биле шиитпирлээри эргежок чугула деп ийи талалар демдеглээн бис. Республиканчы Испанияның талазынга тулчуп турган, Линкольн аттыг интернационалчы бригаданың киржикчилери чораан бөлүк американнар база-ла августа биске чоруп чорааннар. Олар болза бистиң амыдыралывыстың демдээ—тудут краны деп медеглээннер. Совет кижилерге чүгле тайбың херек деп быжыг бүзүрел-биле ол американнар чана бергеннер. Бистиң харылзааларывысты быжыглаар болгаш алгыдар деп олар-биле чугаалажып алган бис.

Францияда республиканчылар — демиселчилерниң национал федерациязы бар. Чоокта чаа оон конгреси болган. Хоочун дайынчыларның Совет комитеди ол конгресске хүлээп алган резолюцияны алган. Резолюцияда чамдык маргылдаалыг чүүлдери бис чугаалавайн, харын немец милитаризмни катап төрүттүндүрериниче угланган бүгү чүүлдерге федерация удурланып турар болгаш Францияның девискээринге немец шериглерни тургузуп турарынга боттарының удурланыш турарын илергейлээн, ол резолюцияның ындыг черлерин номчаан, байыр чедирип турар бис деп харылаан бис.

Барын болгаш Чөөн чүктерниң мурнунда фронтучулар чорааннарының ужуражыышкынын кылырының ажыктыын резолюцияда база чугаалаан. Ол айтырыг талазы-биле базала бодунун бүрүн чөпшээрежип турарын бистиң Комитеттин чугаалаанны билдингир.

Бир эвес фронтучулар чорааннарның, удурланыышкын шимчээшкининиң демиселчилериниң болгаш дайындан когарааннарның каттыжыышкыны турган чүве болза, бистиң чүрттүн, бистиң улустун, тайбың дугайында оон могаг чок демиселиниң дугайында шынныг чүүл капиталистиг чүрттарның чонунун улам калбак кеззээнге билдингир турар ийик дээрзин чугаалаар болза чогуур.

Ам ындыг каттыжыышкынның чогу билдингир болгай. Фронтучулар чорааннарның Бүгү-делегей федерациязы (ФМАК) деп адаар чүве барын бар-ла харын, ынчалза-даа ылгалдыр өскелеп көөрүнүн политиказын чорудуп турары-биле социалистиг лагерь чүрттарының хоочун дайынчылар организациялары ында кирбейн турарлар болгай. Совет хоочун дайынчылар Комитединиң төлөдекчилери ол федерацияның элээн каш ассамблеяларынга олурушкулаан, ынчалза-даа совет төлөдер чүгле хайгаракчылар болгай деп чылдак хап алгаш, бистиң төлөдеривиске чүве чугаалары-биле сөс бербейн тургулаан. Чүгле ылгалдыр өскелеп көөр ол политиканы чок кылыр болза, ам фронтучулар чорааннарның ол делегей федерациязы өзүлүг бүгү таланын делегей организациязы болуп болур кылдыр бис санан турар бис.

Чаа дайынны өөскүдериниң чөнгөөчилери чүгле томаарываан эвес, харын база делегей байдалының дүшкүүрлүг чоруун кыдыынга чедир чидиглендирген болгаш чүрттүн камгалал күчүзүн күштелдирер талазы-биле чаа шиитпирлиг хемчегдерни алыр ужурга бистиң партиянны болгаш чазакты таварыштырган деп чүвени сөөлгү үеним болуушкуннары көргүзүп турар. Бүгү совет улус-биле, бүгү социалистиг лагерь-биле бир дөмей, совет хоочун дайынчылар ол хемчегдерни изиг-биле чүүлдүг деп көрүп, байырны чедирип турар. Бир эвес АКШ болгаш оон эвилелчилери дайынны өөскүдүптер чүве болза, баштайгы кыйгы өзүгаар бистер база катап шеригниң хүрээлелинге кириптер бис дээрзин чугаалап турган херээ-даа бар деп бе, ол анаа-ла билдингир.

Хоочун дайынчыларның Совет комитединиң бүгү ажыл-чорудулгазын тайбың дээш демиселдиң идеязы өттүр сиинниккен. Даштыкы бүгү чүрттарның хоочун дайынчылар организацияларының бүгү күжениишкиннери ол идеяларга чагырткан турган болза, кончуг-ла чугула болур ийик. От-биле ойнап, бодунун кем-буруулуг планнарын боттандырар дээш харамдыгын турар кижилерге улур бүгү хоочун дайынчыларның чаңгыс фронт-биле шимчээшкини делегейнин хөй-ниитизинин санал-оналынга кайы хире улуг салдарлыг болур ийик дээрзин бодаары берге чүве эвес-тир.

ТАЙБЫҢНЫҢ УЛУГ ХЕРЭЭ

Бистиң чүрттүн камгалал күчүкүжүн быжыглаарының талазы-биле СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң хемчегдерин Кызыл горпозунун бүгү ажылчыннары бистер изии-биле деткип тур бис. Улам-на бүдүрүкчүлүг эки ажылдаарын болгаш партияның XXII съездизин төлептиг уткуурун бистиң коллектив хүлээнип алган.

Мээң ажылдап турарым дараанылга мастерскаязының ажылчыны Мария Черных мынча деп чугаалап турар:

— Коммунизмни тургузуп турар биске, совет улуска, быжыг тайбың херек. Тайбыңны камгалап шыдаар ындыг күш бисте барынга кым чоргаарланмас боор! Бөдүүн совет ие мен партия болгаш Совет чазактың медеглелин база доктаалын бүрүнү-биле деткивишаан, ажыл нормазын доктаамал ажыр күүседирин хүлээндим.

Ол ышкаш, Семен Иванов, Зинаида Бавукина болгаш өске-даа ажылчыннарның партия болгаш чазактын политиказын деткээн ындыг сеткилсагышты илереткен чугааларым хөй удаа дыннаан мен.

Быжыг тайбыңны камгалап, дайынның кыжаныынга күштүү-биле удурланган бистиң үнүвүс—ол дээрге Тайбың, Күш-ажыл, Аас-кежик, Дөн эрге, Найырал дээш күзел-чүткүлдүн улуг херээ-дир.

Е. ТЕЛГЕРМАА.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Удуртукчулар сагыш салган болза...

Чаа-Хөл, Арыг-Үзүү ажылчын кооперациялары ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның үлетпүр, аъш-чем бараанларынга негелдезин хандырар талазы-биле эвээш эвес ажылдарны кылган. Арыг-Үзүүнүн ажылчыннар кооперациязы чартык чылдың бараан саарылгазының планын 108 хуу, ниитиниң чемненилгезиниин—144 хуу, Чаа-Хөлдүн ажылчын кооперациязы ниитиниң чемненилгезиниң планын 104 хуу күүсеткен.

Ындыг-даа болза моон-биле кады Чаа-Хөлдүн ажылчын кооперациязы (даргазы эш Мөмбук-оол) чылдың бирги чартыында бараан саарылгазының планын 95,6 хуу, а бирги кварталда чүгле 89 хуу күүсеткенин четпес деп демдеглээр херек. Ында 12 садыг четкилериниң 50 хуузу чартык чылдың бараан саарылгазының планын күүсетпээн. «Найырал» совхозтун ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының бараанларга, аъш-чемге негелделерин чогуур негелдезинге чедир хандырбайн турар. Үрбүн, Кара-Тал, Чаа-Хөл магазиннеринде чугула хереглелдиң барааннары үзүктелиишкинниг болуп турган. Бир эвес ажылчын кооперациялардың удуртукчулары сагыш салган болза ол ындыг турбас ужуглуг.

Магазиннерге саналшкыннар чорудар чамдык садыгжыларны халаар дээш үр үе иштинде магазиннерни хаалгыг тургузар чорук кайы-даа ажылчын кооперациязында бар. Чаа-Хөлдүн магазиннери ол чылдааандан 150 шахты чедир ажылдаан. Арыг-Үзүүнүн Белдир-Кежигде магазин садыгжызы чогундан бир ай ажыг үенин иштинде хаалгыг туруп келген.

Чыл эгезинден бөөр ол магазинге арагчылар ажылдап турган. Биртээ, одар арагчылар болганда, ажылындан дүжүртпес аргажок. «УТКА 25 чылы» совхозтун Белдир-Кежигде салбырының ажылчыннарының барааннар садып алыры бергедеп турган. Арыг-Үзүүнде ажылчын кооперациязының автолавказы 4—5 хонгаш бир удаа кээп турза-даа, үр болбайн дораан чорүй баар үүлдер бар. Белдир-Кежиг болза совхозтун сиген белеткээр кол черлериниң бирээзи болгай. Ынчангаш ында ажыл-ишчилерни доктаамал хандырары негеттинип турар. Совхозтарның ажылчын кооперацияларының байызыдаа совхозтар төптериниң ырак черлерде, чайлагларда чүрттап турар малчыннарга бараанларны чогууру-биле хандырбайн келген.

Ажылчын кооперацияларының баштаар черлери садыг кадрларын шилип алыр, таарыштыр тургузар, өөредир болгаш кижизидер талазы-биле ажылдарны дыка четпес чорудуп турарын, Чаа-Хөлдүн ажылчын кооперациязы 52 ажылдакчыларны ажылындан үндүрген, 36 кижини ажылга хүлээп алган, чүгле чаңгыс төп столоваяга безин 12 кижини хүлээп алгаш 17 кижини үндүрген чорук кадрлар-биле ажылдың четпезин көргүзүп турар.

Чаа-Хөлдүн ажылчын кооперациязының бо чылдың эгезинде өресамчыгдалдары 6.475 рубль турганындан июльда 12.953 рубль чедир көвүдээн. Бо ажылчын кооперациязының магазиннеринге ажылдап турган садыгжылар Манзырыкчы, Кысыгбай, Сандан болгаш оон-даа өскелер 400-тен 700 рубль чедир самчыгдалдарны кылган. Арыг-Үзүү кооперациязында өре-самдыгдалдар 22 мүн рубль четкен. Самчыгдаттынган акша-хөрөңгини хамаарышкан кижилерден төлеттирери шыңгыы негеттинип турар.

Кайы-даа ажылчын кооперациязы ажылчыннар ортузунга кооперасмассалыг ажылды четпес чоруткан. Чаа-Хөл кооперациязы бо чылын 337 хуучу кежигүннерни киирип алыр тургаш чүгле 20 кижи киирип алган. Кайы-даа кооперация хуучуларның хуралдарынга отчёттарын бербээн. Чаа-Хөл кооперациязы хуучуларның дадывырын 675 рубльди хавырып алыр тургаш чүгле 40 рубль хавырып алган.

Садыг ажылдакчыларының семинарын, чөвүлел хуралдарын чорудары, социалистиг чарышты үреттүнелдиг болдурары улуг күзенчиг. Садыг, столовая комиссияларының ажылын диргизер чорук хүннүң айтырыы болуп турар. Арыг-Үзүүнде ажылчын кооперациязының эрткен чылда тудуп эгелээн чаа столоваязының тудуун дарый доостурарын ажылчыннар күзелдии-биле манап турар.

М. МАРТАШ.

Чоннуң чөптүг негелдези

Улуг-Хем районнуң «Найырал» совхозунуң Булуң-Терек салбырының чурталга бажыннары болгаш өске-даа тудуглары чыл келген тудум-на немежип турар. Булуң-Терек суур мурнуку чылдарда-ла электри чырыткызы-биле доктаамал хандыртынып турган. Ындыг-даа болза электростанция эрткен чылдың ноябрьда үрелген хевээр чырыткы бербес апарган.

Чырыткы чокта, кежээлерде кандыг-даа ажыл кылыры берге болурдур. Школага ийи ээлчегниң сөөлгү кичээлдери, янзы-бүрү бөлгүмнерниң ажылдары чоруттунмас ужурга таваржып турду. Кежээки школаның өөредилгези эрткен өөредилге чылында чырыткы чогундан үстүп турганы хомуданчыг. Магазинге керосин лампазының шилдери келбес, керосин доктаамал салыглаттынмас турган.

Ам барык 10 айлар иштинде электри кыпаан. Чырыткы херек дээр дугайында айтырыг көдүрүп турар. Кымга чырыткы херек эвес боор, ол дээрге билдингир айтырыг. Электростанцияны ажылдадып болурунун кандыг аргазы барыл хамаарышкан организациялары тывар ужурлуг.

С. ЧЫЧААН-ООЛ.

СЕНТЯБРЬ 9—БОЛГАР УЛУСТУН НАЦИОНАЛ БАЙЫРЛАЛЫНЫҢ ХҮНҮ

Социализмниң бүрүн тиилелгези дээш

★ ★

ПЕНЧО КУБАДИНСКИЙ

БКП Төп Комитединиң секретары.

★ ★

Бодунун социал-экономиктиг хосталгазының он чеди чыл оонга болгар улус социализм тургузуушкунунга чаа-чаа чедиишкиннери-биле ужуражып турар.

1944 чылдың сентябрь 9-та фашизмге удур чепсектиг тура-халыышкынның тиилелгези — Совет Армияның тиилелгезиниң түнелинде база күш-ажылчы тараачыннар болгаш улустун өске-даа патриотчу кезектери-биле сырый эвилелдежип алгаш, БКП-ның удуртулгазы-биле ажылчын ангының чедип алган тиилелгези болза Болгарияга чаа үени—социализмниң болгаш коммунизмниң үезин ажыткан. Ол болза, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының бүгү делегейге төөгүлүг херээниң бистиң чүрттувуска дурум өзүгаар уламчылалы болган.

Социалистиг ниитилел тургузуунун экономиктиг баазазын тургуспушаан, ол тиилелгени түүлүнга чедирер ужуглуг турган. Капиталистиг Болгарияга турбаан аар машина тулуушкунунун баазазы чокка чаа экономиктиг тургузуушкунну кылыр аргажок болган. Ол үеде чүрттүн экономика талазы-биле хожудангай чоруу бүгүдеге билдингир. Оон дугайын ынчаардагы улус ажылагыйының деңнели херечилеп турар. 1939 чылда үлетпүрүн ниити продукциязы 24,8 хуу, а көдээ ажылагыйныы—75,2 хуу, үлетпүрүн, ниити продукциязыныы-биле бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрүп үндүреринiң аразында базала улуг ылгал турган. Ынчангаш аар үлетпүрүнүн эң чугула адырларының (металлургияның, машина тудуунун, химия талазы-биле аар үлетпүрүнүн болгаш өскелериниң-даа) дугайында чугаа безин чорувайн турган. Чүрттүн экономиказы даштыкы монополиядан хамаарылгалыг болуп: 1938 чылда болгар үлетпүрге капитал салыышкынының 48,3 хуузу даштыкы монополияныы турган.

Чүрттүн бүдүрүкчү күжү мырыңай хөгжүвээн турган.

Банкыларны, үлетпүр бүдүрүлгелерни национализастаан база даштыкы садыга күрүне монополизиязын тургускан соонда партия чүрттүн бүдүрүкчү күжүн дүрген хөгжүдеринче кичээнгейни угландырган.

«Өске үелерде бүдүн чүс чылда чедип ап шыдаваан түүлүү, чүрттү индустриализастаарының болгаш электрижидериниң база чер ажылын механизастаарының аргазы-биле 15—20 чылдар дургузунда чедип алыры эргежок чугула»—деп БКП-ның бешки съездизинге болгар улустун баштыңчызы Георгий Димитров чугаалаан.

Ол болза бистиң чүрттувуска калбарган социалистиг тургузуушкунунун байдалдарынга кара чангыс шын политика болган. Немец монополистерниң база улуг буржуазияның үптеп, үреп каапканы, бүстүп дүшкен капиталистиг Болгарияны болгар улус коммунистиг партияның удуртулгазы-биле 17 чылдың дургузунда социалистиг чүрттарның акы-дуңма улустары-биле хол-холдарындан тутчуп алгаш, экономика талазы-биле күштүг болгаш чечектелген, социалистиг чаа Болгария кылдыр тургускан.

Социалистиг тургузуушкуннун оруу-биле хажык чокка хөгжүвүшаан, Болгария бирги, ийиги база үшкү беш чылдарда аар үлетпүрүнү тургускан, амгы үеде ада-чүрттүн аар машина тудуу чүрттүн улус ажыл-агыйынга чугула рольдуг болуп, социалистиг чүрттар-биле солчулга кылырынга эргежок чугула өнүү металлургия, химия талазы-биле аар үлетпүр дүрген хөгжөөн, кара металлургияның үндезини салдынган.

Чүрттүн улам ыңайгы экономиктиг хөгжүлдезинге бирги чергениң ужур-дузалыг металлургияның улуг комбинадын Кремиковскиниң демир рудазының баазазында тудуп турар. Марицскиниң хөмүр дажында химиктиг ийиги комбинатты тудуп турар. Чүрттүн өске районнарында база-ла үлетпүрүнүн улуг тулгуларын чорудуп турар. Чиг-эттин баазазы, а ол ышкаш үлетпүрүнүн болгаш бүгү улус ажыл-агыйының үндезини дөзу—энергетиктиг база тургустунган.

Социализмниң материалдыг-бүдүрүкчү тургузуушкуну чүрттүн экономиказының структуразынга болгаш характеринге үндезин өскерлиишкиннерни болдурган. Социалистиг чаартышкын база индустриализация улус ажыл-агыйының хожудангай чоруун узуткаар арганы берген. Ол болза капитализмден социализмче шилчилгениң үезинде бир эң-не берге сорулганы—үүрмек бараанныг көдээ ажыл-агыйны чер ажыл-агыйының күш-ажылчы кооперативтеринге үндезилээш социалистиг өзү-биле эде тургузарының сорулгазын шиитпирлээн.

17 чылдарниң дургузунда ханы политиктиг, экономиктиг болгаш культура талазы-биле чаартылгалар чүрттүн овур-хевирин үндезини-биле өскерткен. Экономика талазы-биле кедергей хожудангай, үлетпүрү арай боорда хөгжүп, чер ажылын чыдып калган байдал-биле чорудуп турган Болгарияга социалистиг үлетпүр дүрген сайыраан база улуг кооперативтиг көдээ ажыл-агыйлыг индустриалдыг чүрт болу берген. Үлетпүрүнүн ниити продукциязы дайын мурнундагы 1939 чыл-биле деңнээрге 1960 чылда 12-ден хөй катап, оон иштинде чүгле будуруулгениң чепсек-херекселдерин бүдүрери 27 катап өскен. Үлетпүрүнүн күрүне болгаш кооператив бүдүрүлгелеринде кол фондулар ол үениң дургузунда ниитизи-биле 10 катап, «А» болуктун фондузу 22 катап өскен.

Чаа будуруулге харылзаалары туюлунга чедир тургустунган. Социализм көдээде болгаш хоорайда тиилээн.

Көдээ ажыл-агыйны социалистиг өзү-биле чаартырының хемчегери шагда-ла доозулган. Болгарияның көдөөзинге кооператив тургузуушкунунун тиилелгези болза ленинчи кооператив планын чүрттүн байдалдарынга таарыштыр, чогаадыкчы өзү-биле ажыглааныың илерээшкини болган.

ЧАКК-терин улгаттыр каттыштырганы болгаш 1959—1961 чылдарда партияның ап чоруткан чамдык хемчегери болза бистиң көдээ ажыл-агыйывыста калбарган будуруулгениң болгаш будурукчулуг чоруктун хажык чокка бедээнинин дугайын херечилеп турар.

Механизацияны планныг өзү-биле чорутканы, минеральдыг болгаш органиктиг чемишчидилгелерни ажыглааны, суттарылгалыг шөлдерни калбартканы база агротехниканы эжиктекени көдээ ажыл-агыйга будуруукчулуг чорукту бедиткен. Чижээ: 1960 чылда көдээ ажыл-агыйның ниити продукциязы 1938 чылбиле деңнээрге барык-ла 2 катап көвүдээн. Малдың уксаазы эжиктеп, продуктулуг чоруу бедип турар.

«Көдээ ажыл-агый будуруулгезин комплексилиг механизастаары, электрижидери база химижидери, чер болгаш мал ажылынга эртемниң системазын нептередири, көдээ ажыл-агыйның адырларында будуруулге технологиязын сайзырангайжыдары — көдээ ажыл-агыйга техниктиг депшилгениң кол угланыышкыны ол болур»—деп бо чылдың апрельде көдээ ажыл-агый талазы-биле айтырыгны чугаалашкан БКП ТК-ның пленумунга эш Тодор Живков онзалап демдеглээн.

Индустриализация болгаш кооперастаашкын чүрттүн овур-хевирин үндезинин-биле өскерткен. Эрги мастерскаяларның орнунда чаа техника болгаш дерилгелер-биле дериттинген фабрикаларның, заводтарның бажыннары бедип үнгүлээн. Көдээ черлерде үлетпүр төптери база тургустунгулаан. Чаа будуруулге харылзаалары чаа культураны чаа амыдыралды тургузар арганы болдурган.

Социалистиг күрүнениң планныг өзү-биле башкарып, организастап турары ажылчы ангының, көдөөниң ажыл-ишчилериниң техниктиг инделлигенциянын, эртемниң болгаш культураның ажылдакчыларының тургузуукчу күш-ажылы база чогаадыкчы күжү бистиң чүрттүн күчүзүн быжыглап, байлаан элбекшидип турар. 1960 чылда национал орудга 1939 чылдаазындан 2,8 катап ашкан.

Эртем, улус өөредилгези, культура, чечен чогаал болгаш уран чүүл дүрген хөгжүп турар. Партия буржуаз идеологиянын болгаш капитализмниң кижилер медерелинде артышыкыннарынга удур эптеш чок демиселди чорудуп турар. Ынчангаш ажылчы чоннарны база аныяктарны коммунистиг идеологиянын өзүзүнга кижизидип турар.

Коммунистиг партияга удурткан болгар улус үшкү беш чыл планын үш чылда доозкаш, 1960 чылда оон кол-кол көргүзүүлерин ажыр күүсеткен. Амгы үеде заводтарда база фабрикаларда, шахталарда болгаш тулуг шөлдеринде, эртем-шинчилел институттарында болгаш албан организацияларда, кооперативтерниң шөлдеринде ажылчыннар, интеллигенция, кооперасчылар чаа будуруулге программаларын күүседир дээш улуг күжениишкин-биле ажылдап турар.

Чүрттүн ниитилел хөгжүлдезинин база культура амыдыралының бүгү адырларында бистиң чедиишкиннеривис болза БКП-ның шын политиказының болгаш болгар ажылчын ангының, кооперасчыларның база улусчу интеллигенцияның могагшылаг чок күш-ажылының түнелги, социалистиг чүрттар-биле кады ажылдажылганың түнелги болур.

«Марксизм-ленинизмниң тиилеттирбес өөредин-биле чепсегленген Болгарияның коммунистиг партиязы оппортунистиг чайгылыышкыннарга удур эптеш чок демиселди чорутпушаан, СЭКП-нин бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузалыг дуржулгазын кеззеде өөренип келген болгаш моон соңгаар-даа өөренир.

Социалистиг тургузуушкунга бистиң чүрттүн тиилелгелери акыдуңма Совет Эвилелиниң хүн-бүрү дузаламчызының ачызы-биле чедип алдынган. Болгар болгаш совет улустарның найыралы болза бистиң тиилелгевистиң кол чүүлү болур, ынчангаш ону бис карак огу дег камгалап турар бис.

Болгарияның Улус Республиказы Совет Эвилелинге баштаткан делегейниң социалистиг системазының акыдуңма улустары-биле кады чоруп орар. Ол болза социализмниң болгаш коммунизмниң оруу-биле чүрттүн хөгжүп, чечектелириниң магадылары, оон хосталгазының база хамаарышпас чоруунун үндезини болур. Ниитилел тургузуу ангы-ангы күрүнелер-даа тайбың кожа-хелбээ чүрттаар деп Совет Эвилелиниң, бүгү социалистиг лагерьниң даштыкы политиказын болгар улус бүрүнү-биле деткип турар. Бистиң улус Балканны тайбыңның зоназы болдурар, бүгү делегейге тайбыңны камгалаар дээш демисежип турар.

Коммунистиг болгаш социалистиг тургузуушкуннун практиказынга база марксизм-ленинизмниң хөгжүлдезинге төөгүлүг үе-чада болур СЭКП-ниң XXII съездизинге белеткелдерни Болгарияның коммунистиг партиязы болгаш бүгү болгар улус аажок улуг сонуургал-биле хайгаарап турар.

Совет Эвилелинде социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунга төөгүлүг улуг чаалап алыышкынларның ачызында, Юрий Алексеевич Гагарин биле Герман Степанович Титовтун кайгамчыктыг ужудуушкуннары-биле холбашкан совет эртемниң болгаш техниканың чедиишкиннериниң ачызында бүгү делегейге тайбыңны камгалаар дээш, маргылдаалыг айтырыгларны чугаалажыышкыннарның аргазы-биле шиитпирлээри дээш, дайын кыпсыкчыларын болгаш оон күткүкчүлерин кынчыктырбас дээш демиселге социалистиг система чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алыр дээрзинге Болгарияның Улус Республиказының ажылчы чоннары бүзүреп турар. Болгарияның коммунистиг партиязы 1960 чылдың ноябрьда болган Москва Чөвүлел хуралының Медеглелиниң туруштарынга быжыы-биле турбушаан, ол документиде айыттынган чүүлдерни моон соңгаар-даа бодунун ажыл-чорудулгазының программазы болдурар.

Совет Эвилелинге баштаткан делегейниң социалистиг системазының улустары-биле хол-холдарындан тутчуп алгаш, болгар улус БКП-ның удуртулгазы-биле социализм болгаш коммунизм дээш демиселге чаа-чаа тиилелгелерже бүзүрелдиг чоруп орар.

Болгарияның Улус Республиказының найысылалы— Софияда Ленин аттыг шөл.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ЧҮРЭЭМ ЧЫЛААН

Болгар чуртка чеде бергеш,
Бодал кирип, сеткил хайныып —
Варна каваа үттүг хая
көрүп кааштың,
Барыын-Хемчик чуртум сактып,
келбедим бе.
Чалыы кыстың ийи нулаан
Чараш киирген дээрбектер бооп —
Кажан шагда чарылбастаан
өңнүктер дег,
Кады хөглеп, өөрүшкүзүн
сөглээнзиг-даа.
Дунай хемниң чалгыын көргеш,
ҮЛдур бодап келир чордум,
Балканнарда, бистен ырак
чытса-даажок,
Балыктары Улуг-Хемниң
төлдери-дир.
Шипка тулчуун бодап келгеш,
Шилиндектер сактып келгеш,
Алдан маадыр алышкылар
канчалчык деп,
Арным изип, угаам хайныып
келир чордум.
Акы-дуңма болгар чуртка
Суворов дээн суур көргеш,
Агы-биле адап нагган
Мичурин дээн колхоз көргеш,
Бурун шаңдан амга чедир
салгап келген
Бүстүп болбас эвивис ол —
бодап турдум.
Эсперанто дылга мерген.
Эртемден эш Шиваровум,
Өртээлге кээп, мени үдеп
каар орта
Өөрген мен, болгар чонга
чүрээм чылаан!

С. САМБА-ЛЮНДУП.

Токиода совет садыг-үлетпүр делгелгези. Келген кижилер чиик машиналарны көрүп турлар.

Фото СЭТА-ның тускай корреспондентизи А. Стужиннии.

Берлинде совет шериглер гарнизонунуң комендантызының медеглели

БЕРЛИН. (СЭТА). Барыын Берлинде америк шериг комендантызы генерал Уотсон Берлинде совет шериглер гранизонунуң комендантызы полковник Соловьевка бо чылдың август 26-да өзөп чораан болгаш Барыын Берлин-биле кызыгаарларны быжыглаар талазы-биле ГДР чазааның ап чоруткан хемчегларинге хамаарыштыр аңаа аас-биле медеглел кылган. Америк комендант Герман Демократтыг Республиканың херектеринге холгаарлаар орадаажыышкынны база катап кылган.

Полковник Соловьев бо чылдың сентябрь 5-те америк комендантыга харыы медеглел кылгаш, генерал Уотсонның салган айтырыглары болза өске кандыг-даа дээп болбас эргелиг күрүне ышкаш, бодунуң айыл чок чоруун хандырарының талазы-биле кандыг-даа хемчегларны хостуг-биле ап чорудар ГДР-ниң эрге-чагыргаларының эрге-хүлээлгезинге бүрүү-биле хамааржып турар дээрзин база катап тайылбырлаан. Берлинде совет шериглер гарнизонунуң комендантызының эрге-хүлээлгелерин америк комендантының кара-туразында тайылбырлаанына хамаарыштыр «совет комендантының бүрүн эргелерин Барыын Берлинде америк комендант эвес, а совет командылал чери тодаргайлаар чүве» деп полковник Соловьев америк генералга чугаалаан.

Бо чылдың август 26-да бодунуң медеглелинге генерал Уотсонның кылганы ГДР-ниң эрге-чагыргаларынга хүндүлээчел эвес чоруун моон соңгаар болдуруп болбас деп санап турарын полковник Соловьев оон ыңай медеглээн. «Девискээринде Барыын Берлинниң туруп турары болгаш Совет Эвилелиниң эн-не найыралдыг эвилелчи харылзаларны түзүп турары ол күрүнеңи дээди күрүне эрге-чагыргаларын хүндүлеп көөр үжүрлүг силер» деп, совет комендант АКШ-тың комендантызынга айытқан.

Барыын Берлинде туруп турар, агаарның айыыл чок чоруунуң берлин төвүнче бар чораан совет шериг ажылдакчылары олурган шериг автомашиназын барыын-берлин хулиганнар ийи удаа туткан таварылгаже генерал Уотсоннуң кичээнгейин совет комендант угландырган. Америк комендантыга оон медеглээни болза: «Шериг дужаалдыг америк кижилериниң деткип турары барыын-берлин өнчүк-чөнгээчилериниң агаар айыыл чок чоруунуң берлин төвүнде совет ажылдакчыларын чогумчалыг ажылдаарынга шаптыктаар дээн орадаажыышкыннары ол органның ажыл-чорудулгазынга дыка багай салдарны чедирип болур. Агаар айыыл чок чоруунуң берлин төвүнүң ажылынга шаптыктаар дээн бодал кайы-бир кижиде шынап-ла бар чүве болза, шак ыңдыг өнчүк-чөнгээлериниң болдуна берип болгу дег күзенчиг эвес үржүктары дээш харыысалга Барыын Берлинде эзлеп чагырган эрге-чагыргаларга бүрүү-биле онзажыр апаар».

Совет Армияның дайынчыларынга Тиргартенде тургускан турасказалче өзөлчеглиг таңнылдарны аппар чораан совет шериг автомашиназының чоруурунга Фридрихштрасс районда хынала пунктузунга бо чылдың август 24-те шаптыктаар дээн барыын-берлин фашистиг өнчүк-чөнгээчилериниң болүүнүң орадаажыышкынынга холбаштыр совет комендант болза «эң-не күзенчиг эвес үржүктарлыг бооп болур өнчүк-чөнгээчилериниң ол чергелиг ажыл-чорудулгазын чок кылган турарын» негээн.

Социалистиг Чехословакиядан медээлер

ЧАА МЕТАЛЛУРГИЯ КОМБИНАДЫ

Чөөн Словакияның металлургия комбинады — чурттуң үшкү беш чылының чаа улуг тудуу (1961—1965 чылларда). Ону дерип тургузарга Чөөн Словакия Чехословакияның Социалистиг Республиказының индустриалдыг чаа төвү апаар. Комбинаттың бүдүрүлге хемчээли чурта Клемент Готвальд аттыг эң улуг металлургия комбинадының бүдүрүлге хемчээлинден дыка артык болур.

Ол чаа комбинаттың тудуу доозулган соонда Чехословакияның Социалистиг Республиказы чурттакчы чоннуң кижи санынга онааштыр кан бүдүрериниң талазы-биле делегейге биргы черни эзлээр. Республикага 1958 чылда кижи санынга онааштыр 408 кг кан бүдүрүп турган, а 1965 чылда ол сан 800 кг чедир өзер.

Ол чаа тудугнуң чоруп турар чери, Чөөн-словакия областың төвү — Кошицениң овур-хевири чаарттынып өскерлир. Ол хоорай металлургтарның хоорайы болу бээр. Оон барын талакы кыдыынга амгы хоорайның хемчээли дег шак ыңдыг улуг чаа район тургустунар. Аңаа 60 муң кижи чурттаар чурталга бажыңнары туттунар.

СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШ

Чехословакияның бүдүрүлге черлеринде «Социалистиг күш-ажылдың бригадалары» деп ат дээш 48 муң ажыг коллективтер чаржып турар. Дөрт муң чыгыы бригадалар ол хүндүлүг атты чедип алган. Бо депшилгелиг болгаш патриоттуг шимчээшкин ыланғыя машина тудуунуң заводтарында калбаа-биле нептерээн. Ында социалистиг күш-ажылдың бригадазы деп ат дээш 11 муң хире коллективтер демисежип турар.

СОВЕТ ЛИТЕРАТУРА — БҮДҮРҮЛГЕ ХЕРЗЗНГЕ ДУЗАЛАКЧЫ

Сөөлгү чылларда Кунчицада Климент Готвальд аттыг металлургия комбинадының техника библиотеказы металлургия талазы-биле 626 чаа номнарлыг. Библиотека хүн бүрүде 435 техниктиг журналдарны, оон иштинде 123 совет журналдарны ап турар.

Совет техниктиг литературага үндезилээш дыка хөй чаар тыкчы саналдарны ажылдап кылган. Чижээ, бүдүрүлгеге кадыы бир хевирин маргенецти ажыглавайн бүдүрер арганы шингээткен. Каңның шынары баксыгаваан, ынчангаш комбинат марганецке чылда 359 муң крон акшаны камнап алыр.

САМОЛЁТТАР-БИЛЕ 750 МУҢ ПАССАЖИРЛЕРНИ ДАЖЫГЛААН

Эрткен чылын «Чехословак аэрошугуму» 750 муң кижини дажыглаан. Бо чылын 1 миллион кижини дажыглаары көрдүнген. Амгы үеде чехословак самолёттар Ыраккы, Ортаа болгаш Чоокку Чөөн-чүктүң, Африканың болгаш Европаның 31 хоорайларынче пассажирлерни чедирип турар. Прагага 19 даштыкы чурттарның авиакомпанияларының самолёттары кээп турар. Чехословак аэрофлоттуң «чепсегленишкининде» «ИЛ-14», «ИЛ-18» болгаш «ТУ-104 А» самолёттар бар. Оон ыңай Чехословак аэрошугум-биле «Морава Л-200 А» деп аэротакси чоруп турар, аңаа 4 кижи олурар болгаш шакта ол 270 километр дүрген үжүдүр.

НАРЫН ОПЕРАЦИЯ

Тос хардыг Марта Штефанкова деп уруг төрүттүнгениниң турала түрек аарыглыг болган. Брно хоорайның кезип эмнээр ийиги эмнелгезиниң профессору Ян Навратил ол уругнуң түрээнге нарын операция кылган. Профессор болза «кылымал түректиң болгаш өкпениң» дузазы-биле кезип эмнээшкинни кылгаш ол аарыгны чайлаткан. Операция чедишкинниг болган, ол уруг ам эттинип турар.

АФРИКАН ЧУРТТАРГА ЧЕХОСЛОВАК ИДИКТЕР

Чехословакия 25 африкан чурттарже янзы-бүрү идиктерни үндүр сөөртүп турар. Резин болгаш резин-пөс идиктерниң экспорту доктаамал өзүп турар. Эрткен чылын Нигерияже 2 миллион ажыг, Ганаже 1 миллион ажыг болгаш Суданче 1,5 миллион ажыг эш идиктерни чоруткан. ЧССР джунгилерге тускай — адаа талазы резин, үстүкү кезии резин холуктуг пөс идиктерни бүдүрүп берип турар.

ХӨМҮР ДАШ ТЫВЫЖЫНЫҢ ДЕПШИЛГЕЛИГ АРГАЗЫ

Остравск — Каравинск бассейнде «Троице» шахтазы—Чехословакияда гидромониторларны дузазы-биле хөмүрнү үүгле тып эвес, харын чер кырында соңтулаар черже дамчыдып турар бөштайгы шахта болур.

Хөмүр даш тывыжының ол чаа аргазы «Троице» шахтазынга эзлээн каш чылдар мурнунда-ла ажыглаттынып эгелээн. Амгы үеде ол арга-биле чурттуң хөмүр дажының 17 хуузун тып турар. Хөмүр даш тывыжының комплексилиг гидромеханизациялыг аргазы чыл бүрүде сайзырап турар. 1963 чылда бүгү тывыштың дөрттүң үжүн ол чаа арга-биле бээри көрдүнген.

ЧАА МОТОЦИКЛДЕР

Страконицада мотоцикл заводу «Чезета — 250» деп маркалыг мотоциклдиң чаа хевирин бүдүрүп үндүрүп турар. Чаа мотоциклдиң дензизи аар эвес, ол 13 аът күштүг шимчедикчилиг, шакта 100 километр чедир дүрген чоруп болур.

ЧЕХОСЛОВАК СТАНОКТАРНЫҢ ЭКСПОРТУ

Чехословакия амгы үеде тускай болгаш ховар станоктар-биле чергелештир 400 хире хевирниң металл кестирер станоктарын 76 чурттарже экспорттап үндүрүп турар. Ол станоктарны Пльзень хоорайда В. И. Ленин аттыг, «ЧКД-Бланско», «ТОС-Коуржим», «ТОС-Челаковице» заводтар болгаш өске-даа бежен заводтар бүдүрүп үндүрүп турар.

Чуртту дүрген индустриализастаанының түңнелинде, металл кестирер чехословак станоктарны экспорттаары доктаамал өзүп турар. Ол, 1965 чылда 1956 чылдаагызындан үш катаптан-даа хөй өзүлделиг болур.

НЕФТЬ ДАМЧЫДЫЛГА ТУДУУНДА

«Найырал» деп нефть дамчыдылга тудуунуң чехословак участогунуң тудугжулары күш-ажылчы улуг чедишкинниг болган: чехословак нефть дамчыдылгазының дөрттүң үжүн тударын азы 310 километрни дооскан. Арткан 94 километр черге нефть дамчыдылгаларын салырын сентябрь 20-ге чедир доозарын тудугжулар хүлээнген.

Империалистерниң кыжаныынга шынзыттыңган харыы

БЕРЛИН. (СЭТА). Совет күрүнениң камгаланыр күчүзүн күштелдирер талазы-биле Совет чазактың хемчеглерин ГДР-ниң хөй-ниитизи шиитпирлиг деткип турар. Бүгүнүнүң тайбыңны камгалаарының эрге-ажыктары дээш кылдынган ол хемчеглер чурттуң янзы-бүрү округтарында болуп эртип турар хөй санныг ужуражыышкыннарның болгаш хуралдарның киржикчилериниң кичээнгейинин төвүнде болуп артпышаан турар.

Демократтыг Германияның национал фронтузунуң национал Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Хорст Браш Нейстрелицага чүве чугаалааш, эртем-шинчилелдиң ядролуг шенелделерин чорудар дугайында Совет чазактың шиитпирин атомнуг дайынны чайладырынга бараан болуп турар эргежок чугула хемчег деп чугаалаан.

ГДР-ниң күрүне чөвүлелиниң кежигүү, хостуг немец аныяктар өвилелиниң Төп Чөвүлелиниң биргы секретары Х. Шуман Висмарның судно тургузукчулары аныяктар-биле ужуражыышкынынга мынча деп медеглээн: ядролуг чепсектиң чаа шинчилел-шенелде чазылдырыышкыннарын чорудар дугайында Совет Эвилелиниң шиитпири чаа дайынның айылын өвөжедиринге дөгүм идиглиг болур.

Бодунуң камгаланыр аргалыын быжыглаарының талазы-биле ССРЭ-ниң хемчеглерин Веймарда национал театрның директору профессор Отто Ланг империалистерниң кыжаныынга аргажоктуң кырында кылдынган болгаш шынзыттынган харыы деп үнелеп көрүп турар.

Суд залындан

Дээрбечилерни шиитткен

Чоокку эрткен хүннерде Владимир область судунуң кеземче херектериниң талазы-биле суд коллегиязы Александровскийниң шагдаа килдизинче дээрбечи халдаашкын кылган бөлүк киржикчилериниң кеземче херээн Александров хоорайга ажык суд хуралынга көрген.

Хөй-ниитиниң корум-чурумунуң үрекчилерин тударының талазы-биле боттарының албан-хүлээлгезин күүседип турган шагдаа ажылдакчыларынга шаптыктаарын кеземчехулиган херектерин үүлгедип турган идегеттер орадаажып, а кажан ол чоруу чедимче чок болу бээрге хоорайның шагдаа килдизиниң бажыңынче дээрбечи халдаашкынны кылганы баштайгы болган суд истелгезинден илерээн.

Дээрбечи халдаашкынның идепкейлиг киржикчилери — кара өшбиле хулиган херек кылганы дээш дөрт катап шиитпирип чораан В. Н. Барабащиковту; күрүне хөрөнгизин самчыгдааны болгаш өске-даа кемниг херектер үүлгеткени дээш үш катап шиитпирип чораан А. А. Сидоровту; кижини өлүрери-биле амытынынга халдааны дээш шиитпирип чораан К. С. Савасеевти; хамаатыларның хуузунда өнчүзүн оорлаг база үптээшкин кылганы дээш и катап шиитпирип чораан А. Н. Сингиновту; янзы-бүрү кеземче херектери үүлгеткени дээш шиитпирип чораан В. А. Гречихинни болгаш З. Ф. Клочкованы, а ол ышкаш В. Н. Горшковту, Л. Г. Логиновту, А. С. Федоровту кеземче харыысалгазынга киирген.

Суд истелгезиниң чорудулгазында буруудаттырганнарны хөй санныг херечилериңиң өчүктери-биле, материалдыг болгаш өске-даа барымдаалар-биле сойгалап илереткен болгаш үүлгеткен херектеринге буруулуун олар хүлээп көргеннер.

В. Н. Барабащиковту, А. А. Сидоровту, К. С. Савасеевти болгаш В. Н. Горшковту дээди хемчег-биле—боолап шиидер деп, А. Н. Сингиновту, В. А. Гречихинни, З. Ф. Клочкованы, Л. Г. Логиновту болгаш А. С. Федоровту —тус-тузунда 15 чылда кара бажынга хорутдаар деп суд шиитпирип.

Белград конференциязының хагдынганы

БЕЛГРАД. (СЭТА). Блоктарга каттышпайн турар чурттарның Белград конференциязының төлээлериниң баштыннарының хааглыг хуралы сентябрь 5-те кежээге чедир үргүлчүлээн. Улус скупщиназының бажыңынга дүнекиниң ийи шакта конференцияның ажык түңнел хуралы болган, хүлээп алдынган документилерни — «Дайынның кыжаныы болгаш тайбыңче кыйгырыгны», «Блоктарга каттышпайн турар чурттарның күрүнелериниң база чазактарының баштыңнарының конференциязының Декларациязын» аңаа номчаан.

Блоктарга каттышпайн турар чурттарның күрүнелериниң болгаш чазактарының баштыннары бо документини КНО-же чорудар болгаш делегейниң ол организациязының кежигүннери болуп турар бүгү-ле күрүнелерге, а ол ышкаш өске-даа күрүнелерге ону таныштырар деп шиитпирледи деп, декларацияның түңнелинде чугаалап турар.

Гуларт Бразилияның найысылалында чеде берген

ПАРИЖ. (СЭТА). Бразилияның оралакчы президентизи Гуларт президентиниң эрге-дужаалынга кирер үжүрлүг турганы, республиканың найысылалы Бразилиа хоорайга Порто-Алегереден сентябрь 5-те чеде берген деп, Франс Пресс агентилел дыңнадып турар.

«Национал чаңгыс эптиң» чазаан тургузар бодап турарын Гуларт аңаа медеглээн.

Афганистан биле Пакистан аразында дипломаттыг харылзаа үзүлген

КАРАЧИ. (СЭТА). Пакистан биле Афганистанның аразында дипломаттыг харылзааларны үскениниң дугайын дыңнадып турар Пакистанның даштыкы херектер министерствозунуң медеглелин аңаа парлап үндүрген.

АК БАЖЫҢНЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Сентябрьның 5-те Ак бажың медеглел парлап үндүрген, ында чугаалап турары болза: «Белградка болган конференцияга киришкен чурттарның чугаалажыышкыннарының түңнелинде Индонезияның президентизи Сукарно болгаш Малинин президентизи Кейта президент Кеннеди-биле ужуражырын болгаш дүшкүүрлүг чорукту кошкадырының база бүгү-ниити тайбыңны хандырарының аргаларынга хамаарыштыр чамдык бодалдарын аңаа тайылбырлаарын күзеп турар дээрзиниң дугайын Каттышкан Штаттарның чазаанга дыңнаткан. Гананың президентизи Нкрума болгаш Индияның премьер-министри Неру премьер Хрущев-биле база-ла ыңдыг ужуражыышкынны кылырын дилээннер дээрзиниң дугайын база дыңнаткан».

«Президентилер Сукарно болгаш Кейта оларның аян-чорук кылып келиринге президент байыр чедирип турар болгаш ол ужуражыышкын Каттышкан Штаттарга 1961 чылдың сентябрь 12-де азы барык-ла ол душта болурун саналдап турар» деп, медегледе чугаалап турар.

Илеонуң парлалга конференциязы

ЛЕОПОЛЬДВИЛЬ. СЭТА-ның корреспондентизи Г. Федяшинниң дамчыдып турары болза:

Аңаа Конго Республиканың информация министри Жозефа Илеонуң парлалга конференциязы болган. Парлалга конференциязының эгезинде информация министри Катангга дугайында айтырыгга доктааган. Катанга болза Конго республиканың чарылбас кезээ болур, ынчангаш чазак ол можу чурттуң өске беш можулары-биле каттышкан турзун дээш ам бүгү-ле хемчегларни ап турар деп, ол чугаалаан. Ол сорулга-биле чазак болза Катангага корум-чурумну катап тургузарынга дузалажырын болгаш чүгле бүгү Конгонуң эвес, харын-даа Катанганың бодунуң хөй нуруузунуң тура-соруунга чагыртырынче оон удуртукчуларын албадаарын КНО-нуң эрге-чагыргаларындан дилээн. Катанганың армиязындан, полициязындан болгаш өске-даа, оон иштинде хамааты-даа, албан черлеринден бүгү-ле даштыкы тускай эртемниглерни КНО-нуң эрге-чагыргаларының доп-дораан чайладырын бистер чогум-на ынчангаш негээн бис деп, министр оон ыңай медеглээн.

Чомбе болза Катанганың чонунуң хөй нуруузун төлээлевейн, а шоолуг эвес бөлүктү төлээлеп турар деп, министр чугаалаан. Чазак хөй кезикти барымдаалаар апаар.

Республикага бельгилериниң дөгээни кол хоойлунуң орнунга республиканың конституциязын белеткээрип даандырган тускай органны амгы үеде тургускан деп, Илео дыңнаткан.

Оон соонда Илео журналистериниң айтырыгларынга харыылаан. Чөвүлекчилерни болгаш тускай эртемниглерни чүгле Катангадан эвес, харын-даа Конгонуң өске-даа районнарындан үндүрерин чазак бодап турар деп ол демдеглээн.

ЯДРОЛУГ ЧЕПСЕКТИҢ ШЕНЕЛДЕЛЕРИН АКШ КАТАП ЭГЕЛЭЭР ДЕП ТУРАР

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Ядролуг чепсектиң шенелдезин катап эгелээр дээн бодунуң шиитпирин америк чазак сентябрь 5-те кежээ албан хуузу-биле чарлаан. Шенелделерни «лаборатория байдалдарынга болгаш чер адаанга» чорудар апаар деп, Ак бажыңның парлап үндүрген медеглелинде айтып турар. Шенелделерни бо айда эгелээр.

Ол шиитпириниң дугайын дыңнатпышаан, президент Кеннеди болза ядролуг шенелделерни «чок кылырынга» АКШ-тың чазаа бүгү-ле чүүлдерни кылыр дээр аянныг кылдыр бадыткап турар. Ынчалза-даа ол бадыткаашкын бүгүдеге билдингир барымдааларга удурланышкак болуп турар. Делегейниң дүшкүүрлүг чоруун чидиглендиреринче угланган политиканы чорутпушаан, ядролуг чепсекти шенээрин болгаш ажыглаарын бүрүн хоругдаар дугайында дугуржулга чедип алырын янзы-бүрү арга-биле үзүп турган кижилер барыын талакы күрүнелерден, биргиэлчегде Каттышкан Штаттардан өске кым-даа эвес-ле болгай.

Бөгүн "ТУВИНСКАЯ ПРАВДАДА"

«Кижи дээш, оон кадыы дээш» деп мурнуку чүүл-биле солун эгелээн. **«Тараа шуушторулгазын — бүрүн хеделдирер!»** деп ниити атбиле ажаан алыышкын дугайында районнардан медээлерни парлаан.

Ийиги арында СЭКП-ниң XXII съездизинге алдар кылдыр чарыш дугайында биргиэ АТК-дан корреспонденция. В. Васильевтин **«Эки үрезиннер — байлак дүжүттүң үндезини»** деп чүүлүн база киирген. Ол-да арында **«Кедээ амыл-агый техниказының»** каттыжыышкынының ажылдакчыларының хүлээлгези» деп чүүлүү парлаан.

Үшкү арында **«Бүдүрүлгелерниң кышка белеткелин хынап тур бис»** дээн ат-биле «Тыва-кобальт» черинден чүүл. А. Даржаның **«Амыдыралче шынзылга»** деп чеченчитиг чүүлү. **«Бөгүн болгар улустуң национал байырлалы — Хосталгазының хүнү»** деп ниити ат-биле Болгарияда социализм тургузуушкунунуң дугайында материалдар парлаан.

Дөртку арында даштыкы болгаш иштики информациялар.

Обласка АГААР-БОЙДУСТУҢ *байдалы*

Кызылдың агаар-бойдус шинчилээр станциязының медээзин өзүгаар алырга, бөгүн обласка булуттагылап каап турар, кыска чаашкыннарлыг хүн болур. Хат ий-тавында болгаш чөорту дынзыыр. Агаарның температураза: обласка— 15—20, а Кызылга — 15—17 градус чылыг.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): **«Мээң өннүүм, Колька»** 9.30, 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда; (бичии залга): **«Билдинмес херээжен»** 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Уругларга программа 10 шакта; **«Артемканың ужуралдары»** 11.15, 1.15, 3.15 шактарда; **«Көрген дораан ынакшаан»** 5.15, 7.15 шактарда; **«Бистиң өннүктеривистиң байырлалында», «Көрген дораан ынакшаан»** 9.15 шакта.

«ЕНИСЕЙ»: **«Бир одуруг»** 2.30, 4.30, 6.30 шактарда; **«Найыралдың ареназы», «Бир одуруг»** 8.30 шакта.

«ВОСТОК»: **«Бистиң бирээвис»** 3.15, 5.15, 7.15 9.15 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА; **«Аас-кежиктиң үш наъды»** 5, 7, 9 шактарда.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

деп кинону көрүнер.

Куба Республика. Национализастаттынган Хосе Марти аттыг металлургия бүдүрүлгези чурттуң улус ажыл-агыйынга металл бүдүрүп үндүрүп турар.

Чурукта: прокат цегинде. Инженер-металлург Виктор Сиротин (солагай талдан ийигизи) совет металлургтарның ажыл дуржулгазының дугайында куба ажылчыннарга тайылбырлап тур.

СЭТА-ның фотохрониказы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, кедээ ажыл-агый килдизиниң 25-38, партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал килдистериниң 37-13, иштики информация килдизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт килдизиниң 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС — 01069. Чагыг № 1822. Культура эргелелиниң типографиязы.